

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเรื่อง สภาพและปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนที่ไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา รอบที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ผู้ศึกษาค้นคว้าได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545
2. การประกันคุณภาพการศึกษา
 - 2.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 2.2 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 2.3 ความสำคัญและแนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 2.4 การประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
3. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
4. การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 4.1 ความหมายของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 4.2 รูปแบบและแนวการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 4.3 การพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน
5. การบริหารคุณภาพ
 - 5.1 ความหมายของการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ
 - 5.2 การบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษา
 - 5.3 รูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
งานวิจัยในประเทศ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545

ปัจจุบันกระแสของการปฏิรูปการศึกษาเป็นเรื่องที่กำลังได้รับความสนใจ และเอาใจใส่ติดตามกันมาอย่างต่อเนื่อง ตามกระแสของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะบุคคลที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา และให้บริการทางการศึกษาจำเป็นจะต้องให้ความสนใจ เนื่องจากการศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงกฎหมายทางการ

ศึกษาเพื่อให้ทันต่อกระแสสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงไป พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เกิดขึ้นมาเพื่อตอบสนององการกระจายอำนาจในการจัดการและให้การบริการทางการศึกษา โดยดำเนินการตามรูปแบบการบริหารและจัดการศึกษาของรัฐเป็น 3 ระดับ คือ (วิสิทธิ์ โรจนพจนรัตน์, ม.ป.ป, หน้า 11-21)

1. ระดับชาติ ได้กำหนดให้มีกระทรวงศึกษาธิการมีอำนาจ มีหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาทุกระดับ และทุกประเภท กำหนดนโยบาย แผนและมาตรฐานการศึกษาสนับสนุนทรัพยากรรวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบและการประเมินผลทางการศึกษา ซึ่งมีองค์กรหลักที่เป็นบุคคลในรูปสภาหรือคณะกรรมการ 4 องค์กร ได้แก่ ทบวงมหาวิทยาลัย กระทรวงศึกษาธิการ กรุงเทพมหานคร และกระทรวงมหาดไทย

2. ระดับเขตพื้นที่การศึกษา รับผิดชอบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญา กำหนดให้แก่แต่ละเขตพื้นที่มีคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา ทำหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ประสานส่งเสริมและสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนในเขตพื้นที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สามารถจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายและมาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมการจัดการศึกษาของครอบครัวในเขตพื้นที่

3. ระดับสถานศึกษา ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษา ทำหน้าที่กำกับดูแล และส่งเสริมกิจการของสถานศึกษา และจัดทำสาระของหลักสูตร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

ทั้งนี้ ให้กระทรวงกระจายอำนาจทั้งทางด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษาเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่โดยตรง เพื่อกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ทั้ง 3 ระดับ คือ ระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่การศึกษา และระดับสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการศึกษาของไทยให้ก้าวหน้าต่อไป

การจัดการศึกษาในแต่ละระดับ จะมีความแตกต่างกันหลายด้าน เนื่องจากการวางแผน การพัฒนาระบบต่างๆ ขาดความคล่องตัว และช่องว่างมากมายในการจัดการศึกษา เพื่อให้เกิดความคล่องตัวและเกิดการบริหารและการจัดการที่เป็นระบบมากยิ่งขึ้น กฎหมายด้านการศึกษา หรือพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา ได้กล่าวถึงการบริหารจัดการไว้ดังนี้

1. ส่วนกลางกำหนดนโยบาย การวางแผนการศึกษาระดับชาติ ส่งเสริมมาตรฐานจังหวัด และสถานศึกษาตัดสินใจด้านบริหารบุคคล และงบประมาณ
2. มีคณะกรรมการการศึกษาระดับจังหวัด ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนของรัฐ เอกชน ท้องถิ่น การวางแผนการศึกษาคำนึงถึงเอกภาพ ความต้องการของท้องถิ่น
3. พัฒนาระบบการวางแผน ติดตามและประเมินผล ปรับปรุงและประสานการบริหารจัดการศึกษาระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับท้องถิ่น
4. ส่งเสริม รับรองมาตรฐานความรู้ เพื่อการศึกษาอบรมหรือทำงานโดยใช้ระบบชั้นเรียน เป็นเงื่อนไข
5. ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบต่างๆ ให้เอื้อต่อการประสานการใช้ทรัพยากร และการปฏิบัติงานของหน่วยงานต่างๆ
6. สนับสนุนสถานศึกษาในฐานะเป็นนิติบุคคล มีอิสระอยู่ในกำกับของรัฐ มีเสรีภาพทางวิชาการ

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ยังได้กล่าวถึงข้อบังคับในส่วนที่เกี่ยวกับการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษา ดังนี้

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม และของประเทศชาติ รวมทั้ง ส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 การจัดการศึกษาได้ยึดหลัก ดังนี้

1. เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
2. ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
3. การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 9 การจัดระบบโครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลัก ดังนี้

1. มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความหลากหลายในการปฏิบัติ
2. มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่น

3. มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา และจัดระบบประกันคุณภาพการศึกษา
ทุกระดับและประเภทการศึกษา
4. มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการ
ศึกษาและการพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง
5. ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา
6. การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครอง
ส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถาบันประกอบการและสถาบัน
สังคมอื่น

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความรู้ความสามารถเรียนรู้
และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญมากที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้อง
ส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 23 การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษา
ตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญ ทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ การบูรณาการตาม
ความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ
ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีหน้าที่ในการจัดทำสาระ ของหลักสูตรตาม
วัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น
คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นส่งเสริม
ความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษา
อบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนา
ชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการ
แลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นการจัดการ
บริหารการศึกษาและรูปแบบการจัดการศึกษา โดยมีการกระจายอำนาจไปสู่ส่วนต่างๆ เพื่อให้
ประชากรภายในประเทศได้รับการศึกษาตามความสนใจและได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล
อย่างทั่วถึง

การประกันคุณภาพการศึกษา

1. ความเป็นมาและความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

ความเป็นมาและการประกันคุณภาพทางการศึกษา Cryer (อ้างอิงใน สงบ ลักษณะ, 2540, หน้า 12-13) ได้กล่าวถึงหลักการและแนวคิดก่อนที่จะนำมาสู่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาว่า โดยที่หน่วยงานทางการศึกษาต้องให้ผลผลิตของสถาบันทางการศึกษามีคุณภาพตามที่กำหนด จึงควรกำหนดมาตรฐานการศึกษา (Standards) ในด้านคุณลักษณะของตัวบ่งชี้และเกณฑ์การชี้วัด ที่ชัดเจนของ ผลผลิต กระบวนการ และปัจจัยการจัดการศึกษาให้ตรงตามความต้องการของชุมชน (Accountability) และควรมีการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) ตามรูปแบบการดำเนินงานขององค์การมาตรฐานอุตสาหกรรมสากล (International Organization for Standardization หรือ ISO) โดยสถานศึกษาต้องผ่านกระบวนการรับรองมาตรฐานการจัดการศึกษา (Accreditation) ด้วย ซึ่งประเทศอังกฤษได้ริเริ่มนำแนวคิดเกี่ยวกับหลักการประกันคุณภาพ (Quality Assurance) ตามระบบมาตรฐานอุตสาหกรรมแห่งราชอาณาจักรหมายเลข 5750 (BS 5750) ว่าด้วย มาตรฐานของระบบคุณภาพมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเน้นองค์ประกอบในการดำเนินงานที่สำคัญ คือ การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) การตรวจสอบกลไกควบคุมคุณภาพ (Quality Audit) และการประเมินคุณภาพการเรียนการสอน (Quality Assessment) ต่อมาแนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษานี้ได้แพร่หลายไปยังวงการศึกษาของหลายประเทศทั่วโลก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540, หน้า 126)

การประกันคุณภาพทางการศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษา ที่มุ่งเน้นให้โรงเรียนพัฒนาไปสู่คุณภาพและมาตรฐานการศึกษา เป็นระบบการสร้าง ความมั่นใจว่าโรงเรียนจะจัดการศึกษาให้ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม โดยความร่วมมือกันตลอดกระบวนการของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตั้งแต่การวางแผนดำเนินงานและตรวจสอบผลการดำเนินงาน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2543, หน้า 52)

2. ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2542, หน้า 14) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา คือ การดำเนินการต่างๆ ในกระบวนการจัดการศึกษาตั้งแต่การวางแผนที่วางไว้ เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้ที่เรียนจบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม

ช่วงโชติ พันธุ์เวช (2543, หน้า 37) การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การบริหารจัดการ (ควบคุม) และการดำเนินกิจกรรมตามภารกิจของโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นการสร้างเชื่อมั่นให้ผู้รับบริการทางการศึกษาทั้งผู้รับบริการโดยตรง ได้แก่ ผู้เรียนและผู้ปกครอง และผู้รับบริการโดยอ้อม ได้แก่สถานประกอบการ ประชาชน และสังคม โดยรวมว่าการดำเนินงานโรงเรียนจะมีประสิทธิภาพและทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด การประกันคุณภาพมีแนวคิดอยู่บนพื้นฐานของ “การป้องกัน” ไม่ให้เกิดการทำงานที่ไม่มีประสิทธิภาพและผลผลิตที่ไม่มีคุณภาพ

ชาติชาย พิมพิไสย (2543, หน้า 4) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ โดยให้สนองความต้องการและความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องทั้งในปัจจุบัน และอนาคต

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542, หน้า 20) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่าเป็นกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจและเป็นหลักประกันต่อผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม ก็คือผู้จบการศึกษาคือคนที่สมบูรณ์ มีสมดุล ทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม ซึ่งแนวความคิดหลักของหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐานก็มีความคาดหวังว่าจะเห็นคุณภาพเกิดขึ้นในทุกๆ ด้าน

วารินทร์ สินสูงสุด (2542, หน้า 10) กล่าวว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าโรงเรียนมีแนวทางการจัดและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ชัดเจน และสอดคล้องกับหลักการ นโยบาย และจุดเน้นแผนการศึกษาของรัฐ และโรงเรียนได้ปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อคุณภาพการศึกษาที่ดีของแต่ละคนและทุกคน

จากการนิยามความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปความหมายได้ว่า การรับประกันคุณภาพเป็นการดำเนินการที่เกี่ยวกับกระบวนการบริหารงานในโรงเรียน ว่าได้มีการวางแผนและดำเนินกิจกรรมต่างๆ อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาตรงตามความต้องการของผู้รับบริการและผู้รับบริการเกิดความมั่นใจและมีความพึงพอใจ

3. ความสำคัญและแนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา

ศิริจันทร์ ทองประเสริฐ (2542, หน้า 34) ได้กล่าวไว้ในวารสารราชบัณฑิตยสถานว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องมี เพื่อสร้างความเชื่อมั่นแก่สาธารณชนว่าได้มีการจัด

การศึกษาอย่างเหมาะสม ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาประกอบด้วย 3 ส่วนย่อย คือ ระบบคุณภาพ ระบบการตรวจติดตาม และผู้ประเมินจากภายนอก ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่ดีต้องเป็นระบบที่เชื่อถือได้ มีกลไกในการสืบย้อนกลับถึงสาเหตุของปัญหาคุณภาพ และมีกลไกที่ช่วยให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และจากภาพรวมของการจัดการศึกษาของไทยด้านคุณภาพ (กรมสามัญศึกษา, 2543, หน้า 1-2) พบว่าผู้จบการศึกษาในแต่ละระดับยังไม่มีคุณภาพที่สังคมพอใจ และไม่ตอบสนองต่อความต้องการของสังคม การนำหลักสูตรไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนยังไม่มีมาตรฐาน รวมทั้งขาดมาตรฐานในการกำกับติดตามให้โรงเรียนดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาคุณภาพ การจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผล เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสโลกาภิวัตน์ สภาพของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมไทย สภาพการจัดการศึกษาในปัจจุบัน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (หมวด 6) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) นโยบายของรัฐด้านการศึกษา การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนจึงต้องดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา ที่เน้นการนำวิธี ระบบมาใช้ในการแก้ปัญหาคุณภาพของผลผลิตการศึกษา นักการศึกษาและผู้ปฏิบัติงาน การประกันคุณภาพการศึกษาจะต้องเข้าใจถึงระบบ องค์ประกอบ และปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของผลผลิตการศึกษา เพื่อนำมากำหนดเป็นองค์ประกอบของระบบประกันคุณภาพการศึกษา และใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้น เพื่อสร้างตัวบ่งชี้ในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา การวิเคราะห์ระบบประกันคุณภาพที่นำมาใช้อย่างหลากหลายรูปแบบในต่างประเทศ และการศึกษาแนวทางการประกันคุณภาพที่แต่ละสถาบันได้กำหนดเป็นนโยบายเพื่อดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาในประเทศไทย ช่วยให้ผู้ใช้วิจัยสามารถบอกจุดอ่อน และจุดแข็งของระบบประกันคุณภาพการศึกษาในแต่ละระบบ และสามารถประยุกต์ระบบประกันคุณภาพที่เหมาะสมมาใช้ในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวคิดหลักในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ที่สถานศึกษาจะนำไปใช้พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2542 ข, หน้า 6-9) มีดังนี้

1. การยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา (Child-Centered Development) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทั้งปวงและยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนเป็นสำคัญการดำเนินงานต่างๆ ของสถานศึกษาต้องเป็นไปเพื่อคุณภาพของผู้เรียน สถานศึกษาต้องมีความเชื่อพื้นฐานว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ (All Can Learn) การประกัน

คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ในการบริหารจัดการให้คุณภาพของผู้เรียนได้มาตรฐานตามที่กำหนดเป็นสำคัญ

2. การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ (School-Based Management) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้สถานศึกษามีอำนาจในการตัดสินใจบริหารจัดการศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยมีคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้วย สถานศึกษาเป็นหน่วยปฏิบัติ ซึ่งคุณภาพการศึกษาจะเกิดขึ้นที่สถานศึกษา ความมีอิสระ คล่องตัวในการบริหารของสถานศึกษา จะทำให้สถานศึกษาสามารถสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพ ดังนั้นในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ชุมชนและสังคม มาจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามที่กำหนด เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

3. การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ (Participation and Collaboration) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ทุกคน ทุกส่วนของสังคมต้องเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา (All for Education) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับทุกคนและสังคมโดยรวม (Education for All) การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจึงต้องมุ่งเน้นให้ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา และภายในสถานศึกษาเองต้องมุ่งเน้นการมีส่วนร่วม และการร่วมคิด ร่วมทำของครู และบุคลากรทุกคนตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงาน ตามแผน และการติดตามประเมินผล เพื่อสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ ความรับผิดชอบและความผูกพันที่จะมุ่งมั่น ร่วมมือ ร่วมใจกันพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จ ตามมาตรฐานการศึกษา และธรรมนูญสถานศึกษา

4. การกระจายอำนาจทางการศึกษา (Decentralization of Education) เป็นแนวคิดที่มุ่งกระจายอำนาจ การจัดการศึกษาให้กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการศึกษา (Stakeholders) ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดผู้เรียนมากที่สุด คือ สถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดความตระหนักในคุณประโยชน์ของการศึกษา และผลกระทบที่จะเกิดขึ้นและจะทำให้เกิดความร่วมมือในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตามความต้องการในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา นอกจากสถานศึกษาจะสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนแล้ว สถานศึกษาควรกระจายอำนาจในการตัดสินใจให้ฝ่ายหมวด หรืองาน และทีมงานในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ หรือมาตรฐานการปฏิบัติงานเพื่อทุกฝ่าย หมวด หรืองาน และทีมงานจะสามารถสร้างคุณภาพได้เต็มศักยภาพตามมาตรฐานการศึกษา มาตรฐานการปฏิบัติงาน ธรรมนูญสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา

5. การแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) เป็นแนวคิดที่มุ่งให้สถานศึกษาแสดงความรับผิดชอบต่อภาระหน้าที่ในการจัดการศึกษา และการปฏิบัติหน้าที่ของตนเองให้ได้มาตรฐานคุณภาพต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นหลักประกันและสร้างความเชื่อมั่นว่าสถานศึกษา สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนมีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่กำหนด ดังนั้นในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องแสดงความสามารถในการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ พร้อมทั้งรายงานให้ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ทราบความก้าวหน้า และความสำเร็จในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ตลอดจนพร้อมรับการตรวจสอบ/ประเมินจากองค์กรภายนอก

4. การประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นมาตรการหนึ่งที่จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่าสถานศึกษาที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการที่แยกมาตรฐานของโรงเรียนต่างๆ ที่ยังไม่เข้ามาตรฐาน ผลักดันให้ได้มาตรฐาน โดยมุ่งเน้นการใช้ข้อมูลคุณภาพมาตรฐานของโรงเรียนป้อนกลับมา เพื่อรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ร่วมกันสนับสนุนและพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานโรงเรียนที่กำหนดไว้ ทั้งนี้โดยมีความเชื่อมั่นว่าถ้ากระบวนการประกันคุณภาพมีการวางระบบอย่างถูกต้องแล้วคุณภาพที่ดีก็จะตามมา ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีนโยบายประกันคุณภาพการศึกษาขึ้น ซึ่งมีหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา 3 ประการ เพื่อพัฒนาการศึกษาไทยให้มีมาตรฐานเป็นเลิศ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540, หน้า 2) ดังนี้

1. รัฐกระจายอำนาจการกำหนดนโยบาย (Decentralization) การบริหารงานวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรให้จังหวัดและสถานศึกษาทุกระดับและทุกประเภท
2. โรงเรียนต้องให้ผู้ปกครอง ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมรับผิดชอบในรูปคณะกรรมการโรงเรียน
3. โรงเรียนต้องแสดงภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ (Accountability) ต่อนักเรียนและผู้ปกครอง มาตรฐานที่กำหนด ผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษา

รูปแบบการประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การดำเนินการต่างๆ ในกระบวนการจัดการศึกษาตั้งแต่การวางแผนไว้ตั้งแต่ต้นให้เกิดการปฏิบัติอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความมั่นใจ และเป็นหลักประกันต่อผู้ปกครอง

ชุมชน และสังคมว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เรียนที่จบการศึกษา มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และเป็นที่ยอมรับของสังคม พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ในมาตรา 47 กล่าวว่า จัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และระดับอุดมศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา การประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 2 ระดับ คือ การประกันคุณภาพภายใน และการประกันคุณภาพภายนอก การประกันคุณภาพภายใน เป็นการประเมินผลหรือการติดตามตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายในโดยบุคลากรของสถานศึกษา หรือหน่วยงานต้นสังกัดที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษานั้น ส่วนการประกันคุณภาพภายนอกเป็นการประเมินผลหรือติดตามตรวจสอบคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา หรือบุคคล หรือหน่วยงานภายนอกที่สำนักงานดังกล่าวรับรอง เพื่อเป็นการประกันคุณภาพ และให้มีการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 ว่าด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา ยังได้ระบุไว้ว่าให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการศึกษา ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอกโดยหน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหาร การศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก และให้มีสำนักงานรองรับมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษามีฐานะเป็นองค์การมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพ การศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมาย และหลักการและแนวทาง การศึกษาในแต่ละระดับ ตามที่กำหนดไว้อย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปี โดยสถานศึกษาและบุคลากรคณะกรรมการสถานศึกษา รวมทั้งผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้องให้ข้อมูลเพิ่มเติม และในกรณีที่ผลการประเมินของสถานศึกษาใดไม่ได้มาตรฐานที่กำหนด ให้สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาให้ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขต่อหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้สถานศึกษาปรับปรุงแก้ไข การประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาเพราะเป็นระบบที่สร้าง

ความมั่นใจว่า สถานศึกษาจัดการศึกษาได้คุณภาพตามมาตรฐาน ผู้สำเร็จการศึกษามีความรู้ความสามารถ มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดและสังคมต้องการ

สืบเนื่องจากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้กระจายบทบาทการจัดการศึกษาให้เป็นที่เชื่อมั่น และพอใจของผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม จึงกำหนดแนวปฏิบัติ เพื่อนำไปสู่การประกันคุณภาพการศึกษา ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความมั่นใจว่าผลผลิตทางการศึกษา จะมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานไว้ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา (Quality Control) ประกอบด้วย

1.1 การกำหนดมาตรฐานด้าน ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และ ผลผลิต (Output)

1.2 การพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน ประกอบด้วย การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษา หลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน ระบบการบริหารและการจัดการ

2. การตรวจสอบและการสร้างมาตรการคุณภาพ (Quality Audit and Intervention) เป็นกระบวนการติดตาม ประเมินความก้าวหน้าของสถานศึกษา ประกอบด้วย

2.1 การตรวจสอบภายใน (Internal Auditing) เป็นการประเมินความก้าวหน้าและ รายงานผลต่อประชาชน

2.2 การตรวจสอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (External Auditing)

2.3 การแสวงหาแนวทางเพื่อปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษาที่คุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐาน (Quality Intervention)

3. การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) คือ กระบวนการตรวจสอบคุณภาพ การศึกษาตามมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย

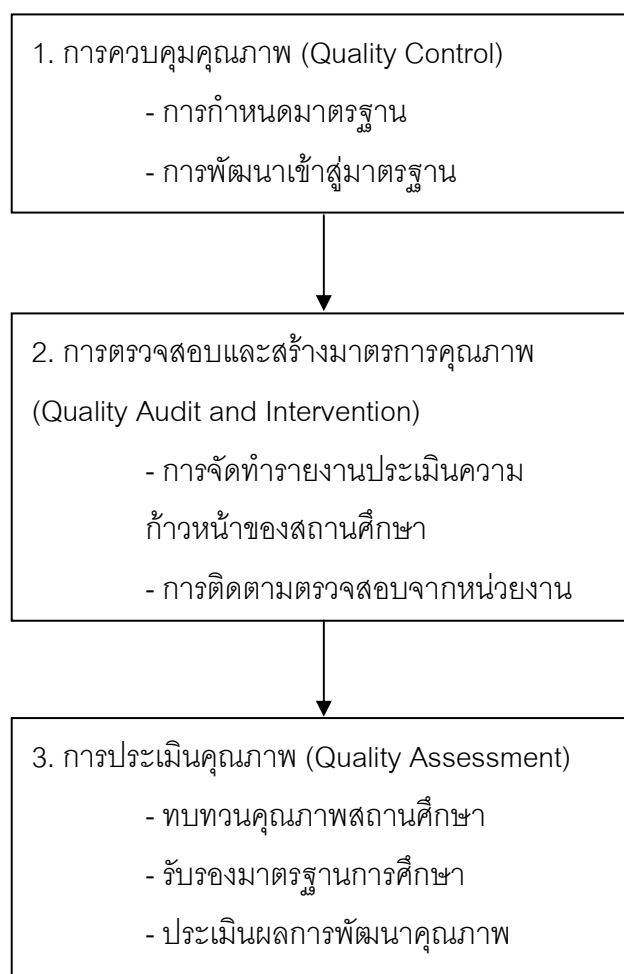
3.1 การทบทวนคุณภาพของสถานศึกษา

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

3.3 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งสามารถนำเสนอ

ดังภาพประกอบ 2

ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ภาพ 2 ระบบประกันคุณภาพการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

ที่มา: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2543, หน้า 1)

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่ให้กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้มีดังนี้ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2542 ข, หน้า 26)

1. การเตรียมการ

การเตรียมการ เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญมากสำหรับการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เพราะเป็นการสร้างการรับรู้ ความตระหนัก และการยอมรับ ตลอดจนความพร้อมในด้านต่างๆ จะทำให้ครูและบุคลากรทุกคนร่วมมือ ร่วมใจกันพัฒนา

คุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ด้วยยุทธศาสตร์การประกันคุณภาพการศึกษา และการเตรียมการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานั้น สถานศึกษาควรจะดำเนินการตามกระบวนการ ดังต่อไปนี้

1.1 การตั้งคณะทำงานศึกษาและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา สถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องคัดสรรครูที่มีความรู้ความสามารถ เสียสละทุ่มเททั้งแรงกาย แรงใจ สติปัญญาและเวลาที่สามารถร่วมกันทำงานได้อย่างมีคุณภาพ ตั้งเป็นคณะทำงานที่จะบุกเบิกในเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยที่ผู้บริหารสถานศึกษา หรือผู้ช่วยผู้บริหารเป็นหัวหน้าคณะทำงาน โดยมีหน้าที่สำคัญ ดังนี้

1.1.1 ศึกษาแนวคิด รูปแบบ วิธีการเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งคณะทำงานอาจจะศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์จากเอกสาร สื่อต่างๆ การไปศึกษาดูงาน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และศักยภาพของตนเอง ตลอดจนนำแนวทางของหน่วยงานอื่นมา ศึกษา วิเคราะห์ เพื่อการกำหนดและพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

1.1.2 พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา คณะทำงานชุดนี้จะต้องกำหนดรูปแบบ หรือระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งระบบดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา/กรม และกระทรวงศึกษาธิการ และจะต้องสามารถทำให้ระบบการประกันคุณภาพการศึกษานั้นสามารถปฏิบัติได้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.1.3 สร้างสื่อ/เอกสาร/คู่มือ และเครื่องมือเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา คณะทำงานชุดนี้จะประสานงานร่วมมือกับครู หรือบุคลากรของหมวด/งานต่างๆ ในการสร้างสื่อ/เอกสาร/คู่มือและเครื่องมือต่างๆ ที่จะทำให้การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีระบบและมีคุณภาพ

1.2 การให้การศึกษแก่ครูและบุคลากร ความรู้ ความเข้าใจและการยอมรับตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา ของครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องนับเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องวางแผนในการดำเนินการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนัก และโน้มน้าวใจให้ครูและบุคลากรยอมรับ และผูกพันที่จะร่วมมือ ร่วมใจในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ให้ประสบความสำเร็จ ยุทธศาสตร์หรือกลวิธีในการให้การศึกษแก่ครูและบุคลากรดังกล่าว ควรใช้อย่างหลากหลายตาม

ความต้องการจำเป็นของสถานศึกษา ซึ่งควรมีทั้งการประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ การประชุมชี้แจงและให้ศึกษาดูด้วยตนเอง การประชุมสัมมนา และการฝึกอบรมเพื่อให้ครูและบุคลากรมีความรู้ เจตคติ ตลอดจนความรู้สึกที่จะร่วมดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งแนวคิดที่จะสร้างความรู้สู่ผู้ฝึกฝน และมีเจตคติที่ดีต่อระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานั้น สถานศึกษาควรดำเนินการสร้างความรู้ ความคิด และความรู้สึกความผูกพันที่แสดงหรือเกิดขึ้นจากครูและบุคลากรเอง โดยอาศัยแนวคิด การยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหารจัดการ การมีส่วนร่วม และการร่วมคิด ร่วมทำ การกระจายอำนาจทางการศึกษา และการแสดงความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้

1.3 การตั้งคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา นอกจากสถานศึกษาจะมีคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งเห็นชอบกับระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา และถือเป็นนโยบายที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จแล้ว สถานศึกษาควรตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการต่างๆ ในการดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งเป็นการกำหนดบทบาท หน้าที่ที่ชัดเจนของทีมงานต่างๆ ในการดำเนินการตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว และยังเป็นการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ ความรัก ความศรัทธาและความผูกพัน ตลอดจนการพัฒนาระบบการปฏิบัติงานโดยที่ทุกทีมงาน ได้ดำเนินการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการร่วมประเมินผลทั้งภายในทีมงานของตน และระหว่างทีมงานในสถานศึกษา ซึ่งทำให้ทุกทีมงานได้ศึกษาและพัฒนางานของตนเองอย่างต่อเนื่อง อยู่เสมอ ผลลัพธ์สำคัญของการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่จะได้ก็คือ คุณภาพของผู้เรียนและคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งการทำงานอย่างมีความสุขของครูและบุคลากรทุกคน

2. การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา

การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ความสำเร็จของสถานศึกษาขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหารที่จะออกแบบกระบวนการทำงานภายในสถานศึกษาอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับปรัชญา ความเชื่อ เป้าหมาย วิสัยทัศน์และภารกิจของสถานศึกษา ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาก็เช่นกัน กระบวนการบริหารอันดับแรกที่สถานศึกษาควรดำเนินการ คือ การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา เนื่องจากการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นกระบวนการที่สร้างความมั่นใจ และให้หลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ตลอดจนผู้บริหาร ครูและบุคลากรใน

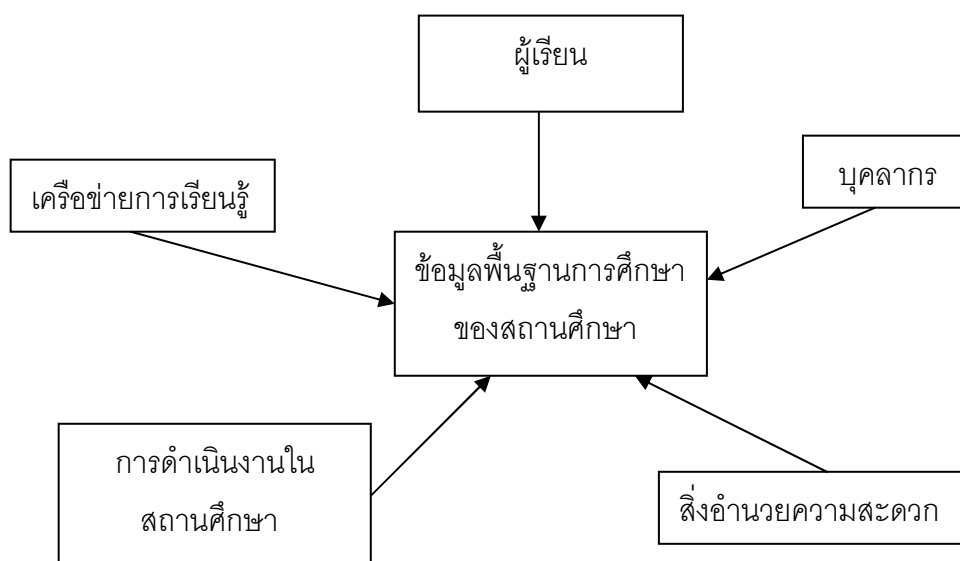
สถานศึกษาทุกคนว่าสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งผู้เรียนและการจัดการศึกษาของสถานศึกษามีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่กำหนด การสร้างความมั่นใจและความพึงพอใจในคุณภาพการศึกษาให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกคนนั้น สิ่งที่จะเป็นหลักประกันความมั่นใจดังกล่าวก็คือ การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีองค์ประกอบในการดำเนินการ ดังนี้

2.1 การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษา ในการวางแผนพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษานั้น การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษา เพื่อใช้เป็นสารสนเทศในการตัดสินใจในการดำเนินการต่างๆ ภายในสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง ข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษาจะต้องได้รับการบันทึกจัดเก็บอย่างเป็นระบบ มีความสมบูรณ์ ชัดเจน และเป็นปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานการศึกษาระดับสถานศึกษาควรส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่าย ได้จัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาที่เอื้อและเป็นประโยชน์ในการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ ข้อมูลที่เป็นบริบทและที่สอดคล้องสัมพันธ์กันกับมาตรฐานการศึกษา ด้านปัจจัย (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Output) การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- 2.1.1 เพื่อเป็นข้อมูลในการวางแผนและประเมินผลโดยทั่วไป
- 2.1.2 เพื่อเป็นข้อมูลในการชี้ปัญหาและสาเหตุ
- 2.1.3 เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการป้องกันและแก้ไขปัญหา
- 2.1.4 เพื่อการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของ

สถานศึกษา

และในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษา มีประโยชน์ต่อการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา โดยทำให้ทราบสภาพปัจจุบัน สภาพการเปลี่ยนแปลง และสภาพปัญหาของสถานศึกษา ช่วยในการตัดสินใจในการบริหารและพัฒนางานของสถานศึกษา ช่วยกำหนดแนวทางในการพัฒนาและประชาสัมพันธ์สถานศึกษา ตลอดจนการประเมินความก้าวหน้าในการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ในการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องและสัมพันธ์กับบริบท มาตรฐานการศึกษาทั้งด้านปัจจัย (Input) กระบวนการ (Process) และผลผลิต (Output) เพื่อส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งนี้สถานศึกษาสามารถดำเนินการจัดทำหรือปรับปรุง จัดเก็บข้อมูลพื้นฐานภายใต้กรอบ 5 ด้าน ดังภาพประกอบ 3

ภาพ 3 การจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา

ที่มา: กรมสามัญศึกษา (2542 ข, หน้า 32)

จากภาพประกอบ สถานศึกษาควรจัดทำข้อมูลพื้นฐานรายด้านตามสภาพความเป็นจริงของสถานศึกษา ดังนี้

1. ด้านผู้เรียน ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนตัว และข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน
2. ด้านบุคลากร ประกอบด้วย ข้อมูลส่วนตัว และข้อมูลการปฏิบัติงาน
3. ด้านเครือข่ายการเรียนรู้ ประกอบด้วย ผู้ปกครอง ชุมชน และสถานประกอบการ
4. ด้านการดำเนินงานในสถานศึกษา ประกอบด้วย งานวิชาการ งานธุรการ งานปกครอง งานบริการ งานอาคารสถานที่ และงานสัมพันธ์กับชุมชน
5. ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ประกอบด้วย อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ ห้องปฏิบัติการ แหล่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา และเอกสารคู่มือต่างๆ

คณะผู้จัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วย บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา คณะทำงานจัดทำข้อมูล และคณะทำงานระดับหมวดวิชา หรือระดับงาน โดยทุกฝ่ายมีส่วนร่วมและมีการร่วมคิดร่วมทำ บทบาท

หน้าที่สำคัญของคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา คือ การวางแผนจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษา และการพัฒนาบุคลากรและสื่ออุปกรณ์ให้พร้อมสำหรับการดำเนินการในระดับหมวดวิชา/งาน และสถานศึกษา เพื่อให้สามารถได้ข้อมูลสารสนเทศมาใช้ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ บทบาทหน้าที่ของคณะทำงานระดับหมวดวิชา/งานคือการเก็บรวบรวมข้อมูลสารสนเทศในระดับหมวดวิชา/งานของตน เพื่อนำมาใช้ในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนการจัดทำข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา สถานศึกษาควรมีขั้นตอนการจัดทำข้อมูลพื้นฐาน เพื่อการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. สถานศึกษาทบทวนข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาที่มีอยู่เดิม ระดับฝ่าย/หมวดวิชา/งานครู ผู้เรียน บุคลากร ชุมชน ฯลฯ
2. สถานศึกษากำหนดข้อมูลที่จะจัดเก็บในระดับฝ่าย หมวดวิชา/งาน ครูผู้สอน ตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย
3. สถานศึกษาสร้างเครื่องมือ เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานตรงตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย
4. สถานศึกษาเก็บข้อมูลพื้นฐานจากฝ่าย หมวดวิชา/งาน ครูผู้สอน พร้อมทั้งปรับปรุงข้อมูลพื้นฐานให้เป็นปัจจุบันและเป็นระบบ
5. สถานศึกษาใช้ข้อมูลพื้นฐานที่รวบรวมจากฝ่าย หมวดวิชา งาน ครูผู้สอน เพื่อวางแผนป้องกันและแก้ไข การบริหารจัดการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษา
6. สถานศึกษาดำเนินการติดตามการใช้ข้อมูลพื้นฐานเป็นระยะๆ เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนประเมินผล และรายงานการนำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาไปใช้
7. สถานศึกษาปรับปรุงขั้นตอน/กระบวนการการจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้เป็นปัจจุบันและทันสมัย

การจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของสถานศึกษา เป็นแนวทางให้สถานศึกษาสามารถจัดทำข้อมูลเพื่อให้ได้สารสนเทศของสถานศึกษาที่ถูกต้อง มีคุณภาพในการนำไปใช้ตัดสินใจดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา เช่น การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา เช่น การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐานของสถานศึกษา การตรวจสอบ ทบทวน ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

2. การจัดทำมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน จากแนวคิดของการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา 5 ด้าน คือ การยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการบริหาร การมีส่วนร่วม การร่วมคิด ร่วมทำ การกระจายอำนาจทางการศึกษา และการแสดงความรับผิดชอบต่อที่ตรวจสอบได้ เป็นแนวคิดที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสถานศึกษาในการบริหารจัดการ ให้เกิดคุณภาพการศึกษายอดเยี่ยมที่สุด ดังนั้นสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องจัดทำมาตรฐานการศึกษา โดยสามารถกำหนดมาตรฐานการศึกษาของตนเองได้ ซึ่งมาตรฐานนั้นจะต้องไม่ต่ำกว่ามาตรฐานการศึกษาระดับชาติ และมาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานศักยภาพและความพร้อมของสถานศึกษาและผู้ปกครองชุมชน ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยมีแนวทางในการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ดังนี้

2.1 ตั้งคณะทำงานศึกษามาตรฐานการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัด มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ธรรมนูญสถานศึกษา วิเคราะห์ศักยภาพ ความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาและชุมชน และยกวางกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา ซึ่งคณะทำงานอาจจะดำเนินการโดยการ

2.1.1 ปรับเพิ่มกลุ่มมาตรฐาน

2.1.2 ปรับเพิ่มรายการมาตรฐาน

2.1.3 ปรับเพิ่มตัวชี้วัดแต่ละมาตรฐาน และอาจกำหนดเกณฑ์ระดับคุณภาพ แต่ละมาตรฐานหรือตัวชี้วัด

2.2 จัดประชุมเพื่อให้ทุกคนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม ในการพิจารณา กำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ได้แก่ ครูและบุคลากรในสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน ตลอดจนคณะกรรมการสถานศึกษา

2.3 ปรับปรุงและจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา หลังจากผ่านความเห็นชอบของทุกคน

2.4 เผยแพร่และสร้างความเข้าใจ ความตระหนัก ความผูกพันที่ทุกคนจะต้องร่วมมือร่วมใจในการดำเนินการจัดการศึกษา ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ได้ผลลัพธ์ที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่ทุกคนร่วมกันกำหนด

3. การจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา สถานศึกษาจะต้องนำข้อมูลพื้นฐาน การศึกษามาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เพราะข้อมูลพื้นฐานเป็นข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญในการตัดสินใจ ทั้งในเรื่องการวางแผน การบริหารการจัดการศึกษาของสถานศึกษา ให้เป็นไปในทิศทางที่

พึงประสงค์ โดยนำมาใช้ในการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย จุดเน้นและยุทธศาสตร์ในธรรมนูญสถานศึกษา ธรรมนูญศึกษาเป็นแผนแม่บท ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู-อาจารย์ ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งถือว่าเป็นแผนการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3.1 วัตถุประสงค์ของการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

3.1.1 เพื่อใช้เป็นแผนแม่บทในการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้เกิดคุณภาพ ตามมาตรฐานที่กำหนด

3.1.2 เพื่อให้เกิดความตระหนัก การมีส่วนร่วมและการร่วมคิดร่วมทำ ระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2 องค์ประกอบของธรรมนูญการศึกษา ในการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษาสามารถจัดทำได้ในหลายลักษณะ สำหรับในที่นี่จะนำเสนอองค์ประกอบของธรรมนูญสถานศึกษา 7 องค์ประกอบ เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ให้เหมาะสมต่อไป

3.2.1 ภาพรวมของสถานศึกษา ในธรรมนูญสถานศึกษาควรกล่าวถึงประวัติของสถานศึกษาโดยสังเขป ปรัชญา/อุดมการณ์ วิสัยทัศน์และเกียรติประวัติของสถานศึกษาที่ได้รับ รวมถึงข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษาที่เป็นสภาพปัจจุบัน ได้แก่ โครงสร้างการบริหารงาน หลักสูตรการจัดการเรียนการสอน ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน จำนวนบุคลากร วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก สาธารณูปโภค อาคารสถานที่ ตลอดจนคุณลักษณะของผู้เรียน และบรรยากาศสิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน

3.2.2 เป้าหมายของสถานศึกษา (School Goals) เป็นการกำหนดสิ่งที่สถานศึกษาคาดหวังให้เกิดขึ้น หรือจะดำเนินการเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ เป้าหมายของสถานศึกษาควรกำหนดให้ครอบคลุมภาระงานในด้านต่างๆ ของสถานศึกษา เช่น ด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ด้านการบริหารและการจัดการด้านหลักสูตรการจัดการเรียนการสอน และบุคลากร การเขียนเป้าหมายของสถานศึกษา นอกจากให้ครอบคลุมภาระงานของสถานศึกษา ทั้งในด้านอาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์ ด้านบุคลากร ด้านการบริหาร และการจัดการด้านหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนแล้ว ควรให้สอดคล้องและครอบคลุมมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ทั้งในด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย

3.2.3 จุดเน้นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (School Priorities) เป็นการจัดลำดับความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามเป้าหมายของสถานศึกษา โดยพิจารณาถึงความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นศักยภาพของสถานศึกษา และความต้องการของชุมชนในแต่ละจุดเน้นควรมีองค์ประกอบ และควรเขียนรายละเอียด ดังนี้

3.2.3.1 จุดเน้นด้าน...เขียนบอกชื่อภาระงานของสถานศึกษาในด้านนั้นๆ

3.2.3.2 สภาพปัญหาและความจำเป็น...เขียนบรรยายสภาพและความต้องการจำเป็นของสถานศึกษาที่จะต้องพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.2.3.3 สาระของจุดเน้น...เขียนข้อความที่เป็นสาระของจุดเน้นในเชิงนโยบายให้ชัดเจน

3.2.3.4 ผลที่คาดว่าจะได้รับ...เขียนกำหนดคุณภาพการศึกษา ที่สถานศึกษาคาดว่าจะบรรลุผลสำเร็จหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม/โครงการแล้ว

3.2.3.5 กรอบยุทธศาสตร์...โดยกำหนดวิธีการดำเนินการในรูปกิจกรรมต่างๆ ให้ชัดเจนตามระยะเวลาที่กำหนดในธรรมนูญสถานศึกษา

3.2.4 บทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา (Code of Practice) ภาระหน้าที่และบทบาทเกี่ยวกับบทบาทของตนในการจัดการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูอาจารย์ ผู้ปกครองและชุมชน

3.2.5 แนวปฏิบัติสำหรับผู้เรียน (Student Code of Conduct) กำหนดการปฏิบัติของผู้เรียน เพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพและส่งเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยเขียนให้ครอบคลุมบทบาทของผู้เรียนต่อตนเอง ครูอาจารย์ เพื่อน สถานศึกษา และสังคม

3.2.6 แผนงบประมาณ (Budget Plan) กำหนดงบประมาณทั้งหมดของสถานศึกษาทั้งรายรับ-รายจ่าย โดยระบุแหล่งที่มาของรายได้ และรายการค่าใช้จ่ายในการจัดกิจกรรมตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในแต่ละปี

3.2.7 การกำกับ ตรวจสอบและรายงาน (School Accountability) กำหนดแนวทางและวิธีการในกำกับ ตรวจสอบ และรายงานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การกำกับ (Monitoring) โดยระบุวิธีการ ระยะเวลาผู้รับผิดชอบ การตรวจสอบ (Auditing) โดยระบุวิธีการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาทั้งภายใน (Internal Audit) และภายนอกสถานศึกษา

(External Audit) การรายงาน (Reporting) โดยระบุวิธีการ ระยะเวลาผู้รับผิดชอบ และผู้รับรายงาน

3.3 ขั้นตอนการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษา

3.3.1 สร้างความเข้าใจแก่บุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษา

3.3.1.1 ประชุมชี้แจงเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิด

ความสำคัญและให้เกิดความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการจัดทำธรรมนูญสถานศึกษาในการร่างธรรมนูญสถานศึกษา ตั้งคณะทำงานร่างธรรมนูญสถานศึกษา และเขียนธรรมนูญสถานศึกษา

3.3.1.2 เสนอร่างธรรมนูญสถานศึกษาต่อบุคลากรและคณะกรรมการสถานศึกษา ในการประชุมพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ ปรับปรุง พิจารณาให้ความเห็นชอบ คณะกรรมการสถานศึกษาลงนามร่วมกันในธรรมนูญสถานศึกษา และประกาศใช้ธรรมนูญสถานศึกษา

3.4 การนำธรรมนูญสถานศึกษาไปใช้ ธรรมนูญสถานศึกษาถือว่าเป็นแผนแม่บทในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา การนำธรรมนูญสถานศึกษาไปใช้ควรดำเนินการดังนี้

3.4.1 ประชุมชี้แจง/ประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ให้เข้าใจสาระสำคัญของธรรมนูญสถานศึกษาเพื่อก่อให้เกิดความร่วมมือ และสนับสนุนดำเนินการ

3.4.2 จัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี (Action Plan) โดยศึกษาวิเคราะห์สาระของธรรมนูญสถานศึกษา และจัดทำแผนปฏิบัติการให้สอดคล้องกับธรรมนูญสถานศึกษา รวมทั้งจัดทำปฏิทินงานให้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติ

3.4.3 ดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการ โดยมอบหมายให้ผู้รับผิดชอบไปดำเนินการและมีผู้บริหารสถานศึกษา และคณะกรรมการสถานศึกษา ให้การสนับสนุนในการดำเนินการ

4. การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่จะได้มาซึ่งแผนการดำเนินงานรายปีของสถานศึกษา โดยการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เป็นการเอายุทธศาสตร์ และกิจกรรมที่กำหนดไว้ในธรรมนูญสถานศึกษาในแต่ละปีการศึกษา มาดำเนินการวางแผนเป็นแผนปฏิบัติการประจำปี อย่างไรก็ตามในแต่ละปีสถานศึกษา เช่น การปรับเปลี่ยนมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายด้านการศึกษาของรัฐ

ตลอดจนนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด หรือความต้องการจำเป็นของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ทำให้สถานศึกษาต้องวางแผนการดำเนินงานรายปีอย่างรอบคอบเพื่อให้ได้แผนปฏิบัติการประจำปีที่มีคุณภาพ ดังนั้นในการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา สถานศึกษาควรดำเนินการตามขั้นตอน ต่อไปนี้

4.1 การตั้งคณะทำงานพิจารณายกร่างกรอบแผนงาน โครงการของสถานศึกษา คณะทำงานนี้อาจประกอบไปด้วยผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวด หัวหน้างาน และฝ่ายแผนงานของสถานศึกษา ร่วมดำเนินการให้ได้กรอบแผนงาน โครงการ อาจจะดำเนินการ ดังนี้

4.1.1 กำหนดปัญหา ต้องสามารถจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และสามารถชี้ชัดถึงปัญหาที่แท้จริง ซึ่งมักจะใช้วิธีการประเมินความต้องการจำเป็น (Needs Assessment) ด้วยวิธีการต่างๆ ซึ่งจะได้วัตถุประสงค์หรือทิศทางการดำเนินงานที่ชัดเจน

4.1.2 การวิเคราะห์ปัญหา ต้องหาสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา เพราะถ้ารู้สาเหตุของปัญหา ก็จะสามารถแก้ปัญหาได้ ดังนั้นการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา ควรจะมีการตรวจสอบที่ดีเพื่อให้แน่ใจว่าได้สาเหตุที่แท้จริง ดังนั้นข้อมูล สารสนเทศ และกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ของคณะทำงานทุกคนต้องสำคัญมาก

4.1.3 การออกแบบทางเลือกและตัดสินใจเลือก ในขั้นตอนนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อที่จะพัฒนาและเลือกข้อสรุป หรือแนวทางแก้ปัญหาที่มีประสิทธิผล เพราะทางเลือกที่เราตัดสินใจจะเป็นแผนที่นำไปสู่การปฏิบัติ ซึ่งจะต้องตระหนักว่าทางเลือกในการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิผลนั้นเป็นยุทธศาสตร์ที่มีคุณภาพ

4.1.4 จัดทำกรอบแผนงาน โครงการ เสนอที่ประชุมพิจารณา โดยที่กรอบแผนงาน โครงการที่เสนอนั้น คณะทำงานเชื่อมั่นว่าจะสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและเป็นไปตามธรรมนูญสถานศึกษา

4.2 จัดประชุมพิจารณารอบแผนงาน/โครงการและงบประมาณของสถานศึกษาที่ประชุมอาจมีหลายระดับ เช่น ที่ประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ที่ประชุม ครู-อาจารย์ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วม และตระหนักในปัญหาที่มีความรับผิดชอบ ผูกพัน ที่จะร่วมแก้ปัญหาของสถานศึกษา เพราะทุกคนได้รู้ปัญหา วัตถุประสงค์ และแนวทางการดำเนินงานของสถานศึกษา ซึ่งเป็นความสำเร็จในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่จะเกิดขึ้น

4.3 ร่วมกันวางแผนปฏิบัติการของฝ่ายหมวด/งาน ในขั้นตอนนี้ฝ่าย/หมวด/งาน จะวางแผนกำหนดกิจกรรมการดำเนินงานและงบประมาณอย่างละเอียด ชัดเจน ซึ่งในการวางแผนนี้ควรมุ่งเน้นกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมและการใช้ข้อมูลสารสนเทศ มาพิจารณา

ความสามารถในปัจจุบัน และความสามารถที่มุ่งหวังตามเป้าหมายมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อให้ได้แผนที่มีคุณภาพ สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมั่นใจว่าจะได้รับความสำเร็จตามวัตถุประสงค์

4.4. จัดประชุมชี้แจงและพิจารณาแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา เป็นการสร้างความตระหนัก ความรับผิดชอบและความผูกพันของบุคลากรทุกคนในการร่วมคิด ร่วมวางแผนและร่วมตัดสินใจ ในการดำเนินการตามปรัชญา วิสัยทัศน์ ภารกิจ มาตรฐานการศึกษา และธรรมนูญสถานศึกษา

4.5 ปรับปรุงและจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา ขั้นตอนนี้ฝ่ายแผนงานของสถานศึกษาอาจจะเป็นผู้ดำเนินการร่วมกับหัวหน้าหมวด/งาน ในการปรับเปลี่ยนตามมติของที่ประชุม และจัดทำเล่มแผนปฏิบัติการให้สมบูรณ์

4.6 ขอความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งเป็นการขออนุมัติแผนปฏิบัติการเพื่อที่จะดำเนินการต่อไป

4.7 ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ ในขั้นตอนนี้เป็นการนำแผนไปปฏิบัติ (Implement) สถานศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหาร ตลอดจนฝ่าย หมวด/ งาน ครู-อาจารย์ และบุคลากรทุกคน จะต้องมียุทธศาสตร์ของการปฏิบัติงานตามแผน รวมทั้งการกำกับติดตาม และประเมินผล เช่น เผยแพร่และจัดส่งแผนปฏิบัติการประจำปีให้ทุกคนทราบ จัดทำบอร์ดแผนปฏิบัติงานประจำปี การกำหนดนโยบาย และเป้าหมายในการปฏิบัติงานมาตรฐาน การปฏิบัติงาน หรือวิธีปฏิบัติงาน ซึ่งจะช่วยให้เป็นแนวทางการดำเนินการปฏิบัติที่ชัดเจน ตลอดจนการมีระบบการติดตาม รายงานเป็นระยะๆ ซึ่งทั้งนี้ต้องอยู่บนหลักการของการให้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการและความผูกพัน (Commitment) ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของครู-อาจารย์ และบุคลากรของสถานศึกษาทุกคน

3. การบริหารคุณภาพการศึกษา

การบริหารคุณภาพการศึกษา สถานศึกษาจะต้องดำเนินการเกี่ยวกับการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา การพัฒนาบุคลากร การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก และการกำกับ ติดตาม ประเมินผล เพื่อให้การดำเนินการต่างๆ ในสถานศึกษา เป็นไปตามแผนที่วางไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางที่สถานศึกษาควรดำเนินการมี ดังนี้ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9, 2543, หน้า 62-64)

1. การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษา เป็นการนำภาระงานของสถานศึกษาทั้งหมดจากทุกฝ่าย หมวด/ งานและรายบุคคลมาจัดทำเป็นมาตรฐาน ทั้งมาตรฐานของผลผลิต กระบวนการและปัจจัย โดยจัดทำเป็นเอกสารมาตรฐานใน 3 ระดับ คือ

1.1 มาตรฐานรวมของสถานศึกษา เป็นมาตรฐานที่แสดงถึงนโยบายบริหารหรือทิศทางการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เช่น ธรรมนูญสถานศึกษา มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ทั้งด้านผลผลิต (Output) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านปัจจัย (Input) เป็นตัวควบคุมมาตรฐาน

1.2 มาตรฐานการปฏิบัติงานของฝ่าย/ หมวด/ งาน เป็นมาตรฐานที่แสดงการปฏิบัติงานของฝ่ายหมวด/ งาน เริ่มตั้งแต่ปัจจัย (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) โดยระบุรายละเอียดถึงขั้นตอนการปฏิบัติ ใครทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร โดยมาตรฐานปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตเป็นตัวควบคุมมาตรฐาน

1.3 มาตรฐานรายละเอียดการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลเป็นมาตรฐานที่แสดงรายละเอียดการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษาแต่ละบุคคลที่ปฏิบัติงานตั้งแต่ปัจจัย (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต (Output) ซึ่งแสดงขั้นตอนการทำงานอย่างชัดเจน โดยระบุรายละเอียดของงานให้สอดคล้องกับมาตรฐานการปฏิบัติงานของฝ่ายหมวด/ งาน โดยใช้มาตรฐานปัจจัย กระบวนการ และผลผลิตเป็นตัวควบคุมมาตรฐาน

2. การพัฒนาบุคลากร เป็นการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ และเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มีความสามารถในการทำงานร่วมกันในระบบปฏิบัติงานที่มีคุณภาพและมาตรฐาน ทุกคนได้รับการพัฒนาและปรับปรุงการทำงานของตนเอง และทีมงานอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ มีความมั่นใจในความก้าวหน้าและความสำเร็จของสถานศึกษาที่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด โดยเน้นให้เกิดคุณลักษณะต่อไปนี้

- 2.1 ความรู้ความเข้าใจในการประกันคุณภาพการศึกษา
- 2.2 จิตสำนึก ความรู้สึกที่ดีในการประกันคุณภาพการศึกษา
- 2.3 การทำงานเป็นทีม
- 2.4 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 2.5 การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานและการปฏิบัติงานตาม

มาตรฐาน

- 2.6 ระบบการทำงานที่มีคุณภาพ
- 2.7 ภาวะผู้นำเพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ

3. การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เป็นการสนับสนุนของสถานศึกษาที่จะให้บุคลากรทุกคนทำงานอย่างมีความสุข สถานศึกษาควรสำรวจความต้องการจำเป็นและระดมสรรพ

กำลังในการจัดสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานในระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพในสิ่งต่อไปนี้

- 3.1 เอกสาร สื่อ วัสดุ อุปกรณ์
- 3.2 นวัตกรรม เทคโนโลยีทางการศึกษา
- 3.3 แหล่งหรือศูนย์บริการทางวิชาการ
- 3.4 ระบบข้อมูลสารสนเทศ
- 3.5 อาคารสถานที่ ห้องประชุม
- 3.6 บรรยากาศ สภาพแวดล้อม
- 3.7 งบประมาณ

4. การกำกับ ติดตาม และการประเมินผล เป็นการสร้างความตระหนักในความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ของบุคลากรและทีมงานทุกคน ตลอดจนการปรับปรุงงานให้ได้คุณภาพ และมาตรฐานสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทุกคนได้เรียนรู้ ได้พัฒนาและมีความสุข ความพึงพอใจในการทำงาน และสามารถดำเนินการตามบทบาทหน้าที่และภารกิจตามแผนการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาได้สำเร็จ ดังนี้

- 4.1 สร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักในการกำกับ ติดตาม และการประเมินผลของสถานศึกษา
- 4.2 การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการวางแผน และดำเนินการกำกับ ติดตาม และการประเมินผล
- 4.3 การกำกับ ติดตาม และการประเมินผล ทั้งระดับรายบุคคล รายกลุ่ม ทีมงาน รายหมวด งาน หรือฝ่าย และรายงานมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา
- 4.4 การให้ข้อมูลย้อนกลับ การสร้างขวัญกำลังใจ และการปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

4. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เป็นการดำเนินงานของสถานศึกษา รวมถึงระดับเขตพื้นที่การศึกษา และกระทรวงศึกษาธิการ และถือว่าการประเมินภายในของสถานศึกษา ซึ่งมีแนวทางการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้ (หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา, 2542 ข, หน้า 70-71)

1. การเตรียมการ

1.1 สถานศึกษาตั้งคณะกรรมการวางแผนการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และวางแผนกำหนดแนวทาง วิธีตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษา ตลอดจนสร้างสื่อ/ เครื่องมือ/ คู่มือการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษา

1.2 สถานศึกษาตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษา ซึ่งคณะกรรมการควรมาจากบุคลากรหลายฝ่าย โดยอาจจะมีผู้เกี่ยวข้องมาร่วมเป็นคณะกรรมการด้วย เช่น ผู้แทนผู้ปกครอง ผู้แทนนักเรียนหรือคณะกรรมการสถานศึกษา และในระยะเริ่มต้นควรจัดให้มีการพัฒนาและฝึกอบรม เพื่อให้คณะกรรมการสามารถปฏิบัติการตรวจสอบ และทบทวนได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นไปตามแผนหรือแนวทางที่กำหนด

2. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

2.1 คณะกรรมการดำเนินการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามระบบ และแนวทางหรือคู่มือการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา

2.2 คณะกรรมการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามแผนการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพ

3. การสรุปผล

3.1 คณะกรรมการประชุมเพื่อสรุปผลการตรวจสอบและทบทวนและจัดทำรายงาน

3.2 คณะกรรมการนำเสนอผลการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษาให้ฝ่ายบริหาร และคณะกรรมการสถานศึกษาทราบ

4. การรายงาน

4.1 สถานศึกษาวางแผนและดำเนินการจัดทำรายงานผล การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษา โดยจัดทำเป็นรายงานประจำปี

4.2 เสนอรายงานให้ผู้เกี่ยวข้อง หน่วยงานต้นสังกัด ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา หรือการประเมินภายในของสถานศึกษานี้ จะทำให้สถานศึกษาทราบถึงผลสำเร็จหรือความก้าวหน้าในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในรอบ 1 ปี ว่าสูงหรือประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด โดย

พิจารณาจากจุดเริ่มต้นที่ข้อมูลพื้นฐานการศึกษา นอกจากนี้ ยังสามารถชี้ให้เห็นจุดอ่อน จุดแข็งในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยเฉพาะธรรมเนียมสถานศึกษา และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา ว่าสามารถดำเนินการให้สถานศึกษาพัฒนาไปสู่มาตรฐานการศึกษาได้หรือไม่ และที่สำคัญที่สุด คือ ผลการประเมินภายในสถานศึกษานี้จะเป็นข้อมูลสารสนเทศที่สำคัญของสถานศึกษาในการวางแผนปฏิบัติการในปีต่อไป และใช้ปรับปรุงพัฒนาระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติงาน และวิธีการทำงานของบุคลากรในสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพได้อย่างต่อเนื่อง รายงานประจำปีของสถานศึกษาจะเป็นหลักฐานสำคัญในการนำเสนอผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาตามธรรมเนียมสถานศึกษา และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้คณะกรรมการประเมินคุณภาพจากภายนอกสถานศึกษา ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ประกอบด้วยกิจกรรมสำคัญ ได้แก่ การแต่งตั้งกรรมการดำเนินการประเมินภายในสถานศึกษา การให้ความรู้แก่คณะกรรมการ การกำหนดปฏิทินปฏิบัติงานการตรวจสอบและประเมินผลการปฏิบัติงาน และการกำหนดการนิเทศ ติดตาม กำกับ และประเมินผลทั้งในระดับบุคคล กลุ่มงาน หมวดวิชา ฝ่าย และการเสนอรายงานผลการตรวจสอบและทบทวนให้หน่วยงาน คณะกรรมการโรงเรียน ชุมชน และต้นสังกัดทราบ

5. การพัฒนาและการปรับปรุงมาตรฐาน

การพัฒนาและการปรับปรุงมาตรฐาน จะเกิดหลังจากที่สถานศึกษาได้ประเมินภายในหรือทำการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา แล้วว่าผลการประเมินเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดหรือไม่ ในกรณีที่ไปเป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดก็จะมีการรักษามาตรฐานและพัฒนามาตรฐานให้สูงขึ้น และในกรณีที่ไปไม่เป็นไปตามมาตรฐานก็จะมีปรับปรุงกระบวนการหรือการปฏิบัติงานให้ได้มาตรฐาน การพัฒนาและการปรับปรุงมาตรฐานนั้นมีมาตรฐานอยู่ 2 ระดับใหญ่ๆ คือ มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และมาตรฐานการปฏิบัติงานตามภาระงานของฝ่าย/ หมวด/ งานบุคคล ในการพัฒนาและการปรับปรุงมาตรฐานสถานศึกษา จึงสามารถดำเนินการได้ทั้งมาตรฐานการศึกษา และมาตรฐานการปฏิบัติงาน การพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จะเกิดขึ้นในกรณีที่สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด เช่น การได้รับการรับรองจากองค์ประเมินภายนอก หรือต้องยกระดับมาตรฐานการศึกษาบางด้าน หรือบางมาตรฐานที่สามารถดำเนินการได้สำเร็จแล้วให้สูงขึ้นของสถานศึกษา สามารถดำเนินการได้ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 ข, หน้า 69-72)

1. การพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

1.1 คณะกรรมการสถานศึกษาพิจารณา ตัดสินใจพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา จากข้อมูลสารสนเทศ หรือผลการตรวจสอบประเมินคุณภาพ

1.2 คณะกรรมการสถานศึกษาจัดประชุมครูและบุคลากรของสถานศึกษาแล้วเสนอผลการประเมิน และข้อมูลสารสนเทศในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานการศึกษาและธรรมเนียมสถานศึกษา เพื่อขอความเห็นจากที่ประชุมในการพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

1.3 สถานศึกษาดำเนินการตามแนวทางการจัดทำมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ดังนี้

1.3.1 ตั้งคณะกรรมการร่างมาตรฐานของสถานศึกษา

1.3.2 ประชุมพิจารณามาตรฐานของสถานศึกษา

1.3.3 ปรับปรุงและจัดทำมาตรฐานของสถานศึกษา

1.3.4 เผยแพร่และสร้างความผูกพันในมาตรฐานของสถานศึกษา

2. การพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานการปฏิบัติงาน มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้บุคลากรทุกคน ทุกฝ่าย ทุกหมวด/ งาน สามารถปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของตนอย่างเป็นระบบมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา และธรรมเนียมสถานศึกษา การพัฒนาและการปรับปรุงมาตรฐานการปฏิบัติงาน หรือสถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ตามมาตรฐานแล้วสถานศึกษาต้องพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานการปฏิบัติงานอีกเช่นกัน ดังนั้นมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่ายทุกหมวด/ งานและบุคคล จึงเป็นหัวใจสำคัญของการบริหารจัดการคุณภาพของสถานศึกษา ที่ทำให้เกิดคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในการพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานการปฏิบัติงานนั้น สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ ดังนี้

2.1 จัดประชุมเพื่อทบทวนผลการปฏิบัติตามมาตรฐานการปฏิบัติงานของฝ่าย หมวด/ งาน และบุคคล

2.2 ให้ฝ่าย หมวด/ งาน และบุคคลประเมินตนเอง ซึ่งดำเนินการ ดังนี้

2.2.1 ผู้รับผิดชอบทบทวนมาตรฐานการปฏิบัติงานด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยที่นำไปสู่มาตรฐานด้านผลผลิตที่กำหนดไว้

2.2.2 ผู้รับผิดชอบวิเคราะห์สาเหตุที่ไม่บรรลุผลตามมาตรฐานด้านผลผลิต เช่น ขั้นตอนการปฏิบัติงานมาก ขั้นตอนการปฏิบัติงานไม่ชัดเจน ผู้ปฏิบัติยังขาดความรู้และทักษะบางประการ การทำงานเป็นทีมยังไม่ดีพอ ระบบการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผลไม่มีประสิทธิภาพ

2.2.3 พิจารณาทางเลือกในการพัฒนาปรับปรุง โดยวิธีต่างๆ ตามที่เห็นสมควร เช่น การตั้งคำถามๆ ตนเอง เพื่อให้เกิดแนวคิดในการปรับปรุง เป็นต้น ในกระบวนการดำเนินงานหรือขั้นตอนการดำเนินงานที่ผ่านมา มีขั้นตอนใดที่ควรเปลี่ยนแปลง มีขั้นตอนใดที่ควรตัดต่อไป ขั้นตอนใดที่ต้องใช้ความรู้หรือทักษะเพิ่มเติม และขั้นตอนใดที่ควรเพิ่มรายละเอียด

2.2.4 วางแผนปรับปรุงอย่างรวดเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้

2.2.5 ดำเนินการพัฒนาและปรับปรุง โดยอาศัยแนวทางการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานดังกล่าวมาแล้วข้างต้น

6. การเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก

การเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ซึ่งประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก โดยให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน และถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสถานศึกษาจะต้องจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก ในการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจากองค์กรภายนอก คณะกรรมการประเมินภายนอกจะแจ้งหรือประสานเกี่ยวกับระบบ หรือขั้นตอนวิธีการในการประเมินให้ทราบ ซึ่งสถานศึกษาควรดำเนินการ ดังนี้ (กรมสามัญศึกษา, 2542 ข, หน้า 75-77)

1. การสร้างความเข้าใจให้ครูและบุคลากรทุกคนได้รับความรู้ และเข้าใจถึงการที่สถานศึกษากำลังพร้อมรับการประเมินจากภายนอกเป็นการกระตุ้นใจให้ทุกคนมีความพร้อมและกระตือรือร้นที่จะได้รับการประเมิน และการรับรองคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งการสร้าง ความเข้าใจนี้ไม่ใช่การรับรู้แต่เพียงเฉพาะแก่ครูและบุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาเท่านั้น แต่หมายรวมถึงทุกคนที่อยู่ทั้งในและนอกสถานศึกษาไม่ว่าจะเป็นผู้เรียน พ่อค้าแม่ค้า และผู้ประกอบการ ชุมชน ซึ่งบุคลากรเหล่านี้มีส่วนร่วมอย่างสำคัญในความสำเร็จของสถานศึกษา

2. การเตรียมการด้านบุคลากร เป็นการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการประเมินโดยตรง เช่น คณะกรรมการสถานศึกษา คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติการกิจของสถานศึกษา สิ่งสำคัญที่สถานศึกษาควรดำเนินการคือ ความชัดเจนในบทบาทหน้าที่ของบุคลากรเหล่านั้น ตลอดจนความสามารถของการแสดงข้อมูลสารสนเทศ หรือเอกสาร และการนำเสนอที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสถานศึกษาควรวางแผนและดำเนินการตามระบบหรือขั้นตอนของการประเมินที่คณะกรรมการประเมินภายนอกได้แจ้ง หรือประสานงานเป็นข้อตกลงไว้ การวางแผนเพื่อรับประเมินจากองค์กรภายนอก และทดลองดำเนินการตามแผนที่วางไว้ก่อน ที่มีการประเมินจริงจากคณะกรรมการประเมินภายนอก เป็นสิ่งที่สร้างความมั่นใจให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการประเมิน และเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับครูและบุคลากรอื่นๆ ที่พร้อมจะรับการประเมินจากภายนอก

3. การเตรียมการด้านเอกสาร รายงาน สื่อ อุปกรณ์ ของสถานศึกษา นับเป็นการเตรียมการที่สำคัญที่สุด เพราะเอกสาร รายงาน สื่อ อุปกรณ์ต่างๆ จะเป็นหลักฐานร่องรอยที่ให้ข้อมูลสารสนเทศ หรือผลลัพธ์สำคัญในการแสดงความก้าวหน้า หรือผลสำเร็จของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งผลงานดังกล่าวควรจะมีหรือแสดงให้เห็นคุณภาพของผู้เรียน กระบวนการทำงานทั้งการบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอนที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงที่ดี ครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ ผู้เรียนมีความพึงพอใจ ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคมยอมรับ ซึ่งเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาและธรรมนูญสถานศึกษา เอกสาร รายงาน สื่อ อุปกรณ์ ที่สถานศึกษาควรจัดเตรียมให้พร้อมเพื่อรับการประเมินจากภายนอกนั้น จะเป็นไปตามที่คณะกรรมการประเมินได้ประสานไว้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.1 เอกสาร รายงาน และรายงานผลต่างๆ เช่น ธรรมนูญ

สถานศึกษา แผนปฏิบัติงานประจำปี รายงานผลการประเมินงานประจำปี รายงานผลการเรียน รายงานความก้าวหน้าต่างๆ รายงานการประชุม รายงานการประเมิน ตลอดจนเอกสารคู่มือที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3.2 รายงานผลการตรวจสอบ ทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3.3 ระบบข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา ที่แสดงความสามารถหรือคุณภาพสถานศึกษา ตลอดจนผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียน

3.4 เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3.5 รายงาน/ หลักฐานการดำเนินงานให้เป็นไปตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา เช่น มาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานศึกษาของฝ่ายหมวด/ งานและบุคคล เป็นต้น

3.6 รายงานผลการปรับปรุงพัฒนาตลอดจนบันทึกผลการปรับปรุงพัฒนาตามระบบการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพของสถานศึกษา

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา เป็นกิจกรรมเตรียมความพร้อมเพื่อให้สถานศึกษามีความเชื่อมั่นในการที่จะดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามระบบการประกันคุณภาพการศึกษาได้สำเร็จ จนได้รับการรับรองจากองค์กรภายนอก และเป็นการยกระดับมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาให้สูงขึ้นตลอดไป

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

กระทรวงศึกษาธิการได้ให้ความสำคัญของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในนโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้สำเร็จการศึกษามีการพัฒนาการทางร่างกายสติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม เหมาะสมกับวัย มีความรู้คู่คุณธรรม ที่จะดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุขบนพื้นฐานความเป็นไทยอย่างมีศักดิ์ศรีและภาคภูมิใจ สามารถพึ่งตนเอง มีทักษะที่จะแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง มีทักษะเบื้องต้นในการประกอบอาชีพ มีวิสัยทัศน์อันกว้างไกลพอที่จะรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นในสังคมโลก มีจิตสำนึกที่ถูกต้องทางการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข และมีความมุ่งมั่นในการอนุรักษ์สืบสานวัฒนธรรมไทยและภูมิปัญญาของไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, หน้า 16) โดยรัฐจะจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่น้อยกว่า 12 ปี อย่างทั่วถึง ให้กับทุกคนอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ด้วยหลักการกระจายอำนาจ การมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชนและการใช้นวัตกรรม ตลอดจนรูปแบบที่หลากหลาย ให้สอดคล้องกับสภาพความแตกต่างของแต่ละบุคคลและความแตกต่างของท้องถิ่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, หน้า 16) โดยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านด้วยกัน รวมทั้งรูปแบบและแนวการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

1. ความหมายของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สงบ ลักษณะ (2542, หน้า 38) กล่าวว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การศึกษา ระดับประถมศึกษา 6 ปี และมัธยมศึกษา 6 ปี ซึ่งรวมทั้งมัธยมศึกษาตอนปลายสายสามัญ และสายอาชีพ (อาชีวศึกษา)

กมล สูดประเสริฐ (2541, หน้า 2) กล่าวว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การศึกษาสำหรับคนทุกเพศ ทุกวัย ให้มีโอกาสได้เรียนความรู้ทั่วไปที่เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ปลูกฝังให้เกิดการอยากเรียนรู้ มีทักษะในการเรียนด้วยตัวเอง รู้จักถาม สังเกต วิเคราะห์ ตระหนักว่าตนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2542, หน้า 2-3) กล่าวว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การศึกษาที่จำเป็นที่เป็นประโยชน์เพื่อให้ผู้เรียนมีพื้นฐานและฐานที่แข็งแรง มั่นคง เพียงพอกับการดำรงชีวิตที่ดีในวันข้างหน้า อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดีมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข สามารถประกอบกิจการอาชีพเพื่อเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ และสามารถพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้าตลอดจนมีส่วนร่วมร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ

สิปปนนท์ เกตุทัต (2542, หน้า 12) กล่าวว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาทุกรูปแบบที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้คนไทย ดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคม อย่างมีความสุข ความรู้ ความสามารถ และทักษะในการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องได้ตลอดชีวิตและทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการประกอบอาชีพและพึ่งตนเองได้ ดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรมและมีศักดิ์ศรี พัฒนาตนเองและมีบทบาทร่วมในการพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสมและให้หมายถึงการศึกษาที่เริ่มจากระดับประถมศึกษา ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 4 ระบุว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา ซึ่งหมายความว่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยรวมถึงอาชีวศึกษาระดับประโยควิชาชีพ หรือ ปวช.

กระทรวงศึกษาธิการ (2542, หน้า 21) ให้ความหมายของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าเป็นการศึกษาเพื่อชีวิตที่มีคุณภาพของประชาชนไทยช่วยให้ประชาชนมีคุณธรรมในการดำรงอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และทันต่อความเปลี่ยนแปลงในอนาคต มีความสามารถในการประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้ และดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี มีความสามารถในการพัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบและมีบทบาทร่วมในการพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม

กรมวิชาการ (2542, หน้า 17) ให้ความหมายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ การศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนให้สมบูรณ์ มีความสมดุลทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม สามารถพึ่งตนเองได้ ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม

กล่าวโดยสรุป การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาทุกระดับที่รัฐจัดขึ้น ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ โดยมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข สามารถพัฒนาตนเองให้เจริญก้าวหน้า และมีส่วนร่วมร่วมกับผู้อื่นในการพัฒนาชุมชน สังคม และประเทศชาติ

2. รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ระบุถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานว่าประกอบด้วย การศึกษาซึ่งจัดไม่น้อยกว่า 12 ปี ก่อนระดับอุดมศึกษา ซึ่งการจัดการศึกษามีด้วยกัน 3 รูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งสอดคล้องกับ วิจิตร ศรีสะอ้าน ในการบรรยายเรื่องแนวคิดและวิธีการใหม่ทางการศึกษา ซึ่งออกอากาศ ณ สถานีวิทยุศึกษา เวลา 19.30 – 19.50 น. วันที่ 15 สิงหาคม 2522 ได้กล่าวถึง รูปแบบการจัดการศึกษาไว้ว่าการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้กระทำได้ 3 วิธีใหญ่ๆ ดังนี้

1. การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) เป็นกระบวนการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งบุคคลแต่ละคนแสวงหาความรู้ พัฒนาทัศนคติ ค่านิยม และเสริมสร้างทักษะจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยอาศัยแหล่งวิทยาการที่มีอยู่ใกล้ตัวตามสภาพแวดล้อม เช่น จากครอบครัว เพื่อนบ้าน จากการเล่น และการทำงาน จากตลาด ห้องสมุดต่างๆ และสื่อมวลชน จากการอบรมเลี้ยงดูในครอบครัว เด็กได้ฝึกพูด และมีทักษะทางภาษาขั้นพื้นฐานทางการพูด การฟังได้พอสมควร ก่อนที่จะเข้าโรงเรียน เด็กอาจได้รับการสั่งสอนให้รู้จักเลี้ยงน้อง และหุงหาอาหาร โดยการสังเกตหรือมีส่วนช่วยพ่อแม่ รวมทั้งอาจได้ฝึกฝนทักษะทางด้านอาชีพการงานจากพ่อแม่ และเรียนรู้การดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น จากพี่น้องและเพื่อนฝูง เป็นต้น การศึกษาตามอัธยาศัยนี้มีลักษณะเป็นไปตามสภาพธรรมชาติ เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน โดยมีได้จัดเป็นระบบเพื่อให้การศึกษาแก่บุคคลเป็นการเฉพาะ แต่ก็ เป็นวิธีการศึกษาที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนอยู่เป็นอันมาก

2. การศึกษาในระบบโรงเรียน (Formal Education) เป็นการศึกษาที่จัดเป็นระบบ

มีรูปแบบ โครงสร้าง ขั้นตอน และวิธีการจัดที่มีระเบียบแบบแผน ตั้งแต่สถานศึกษาระดับโรงเรียน จนถึงมหาวิทยาลัย การจัดการศึกษาเป็นระบบเช่นนี้มักจะผูกพันกับวัยเรียน ตอบสนองต่อความต้องการการศึกษาของบุคคลในช่วงอายุหนึ่งๆ ตามระดับการศึกษาเป็นสำคัญ

3. การศึกษานอกโรงเรียน หรือการศึกษานอกระบบ (Nonformal Education) คือ กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบโรงเรียน เพื่อสนองความต้องการของกลุ่มบุคคล โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดที่ชัดเจน เช่น สถานเลี้ยงเด็กหรือศูนย์เด็กก่อนวัยเรียน การศึกษาผู้ใหญ่เพื่อการสอบเทียบ การศึกษาผู้ใหญ่เพื่อการดูหนังสือ กิจกรรมลูกเสือ กิจกรรมกีฬา และสันตนาการ และการฝึกอบรมวิชาชีพต่างๆ แม้แต่การฝึกอบรมวิชาชีพระดับสูง และการศึกษาต่อเนื่องในระดับมหาวิทยาลัย ก็ถือได้ว่าอยู่ในขอบข่ายของการศึกษานอกโรงเรียน

จะเห็นได้ว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้ง 3 รูปแบบนั้น มีความสำคัญแตกต่างกันไป ซึ่งรูปแบบที่ดูเป็นทางการ และมีผลต่อพัฒนาการของเด็กมากที่สุด คือการศึกษารูปแบบในระบบโรงเรียน เนื่องจากเป็นรูปแบบที่รวมการศึกษาภาคบังคับที่นักเรียนทุกคนจะต้องได้รับการศึกษาไว้ด้วย ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ระบุว่าสถานศึกษาอาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ และให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้นอกระบบ ตามอัยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน และในการจัดการศึกษา ต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ โดยเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

1. ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทยและระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน
3. ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปวัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

4. ความรู้ และทักษะด้านคณิตศาสตร์ และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

5. ความรู้ และทักษะในการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข
ในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรม ให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

4. จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกัน จากสื่อการเรียน การสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับ บิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

นอกจากนี้ ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยังได้กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษา โดยยึด หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ แล้วให้เพิ่มเติมสาระในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ สภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดี ของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของชาวไทย และเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของประชากรไทย โดยการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะประกอบด้วยทักษะการเรียนรู้ที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เพื่อความอยู่รอด พัฒนาตนเองอย่างเต็มความสามารถ เพื่อดำเนินชีวิตและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล สามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง ประกอบอาชีพอย่างมีศักดิ์ศรี มี

ส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม (สุภาภรณ์ พงศ์พานิช, 2544, หน้า 15) ซึ่งได้มีผู้ให้ทัศนะของ
คุณภาพการศึกษาไว้ดังนี้

วิชัย ต้นศิริ (2542, หน้า 24-25) ให้ทัศนะเรื่องคุณภาพการศึกษาของไทยว่า คุณภาพ
การศึกษา จะต้องดูที่ตัวมนุษย์ทั้งหมดที่เป็นผลผลิตทางการศึกษามีคุณภาพอย่างไร สำเร็จ
การศึกษาแล้วสามารถช่วยตัวเองและรับผิดชอบต่อสังคมได้หรือไม่ เป็นผู้นำได้หรือไม่ เป็นพลเมือง
ที่มีคุณภาพหรือไม่

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2542, หน้า 22-23) กล่าวว่า คุณภาพทรัพยากรมนุษย์ส่วนหนึ่ง
มากจากการศึกษาขั้นพื้นฐานจากระบบโรงเรียน ซึ่งต้องเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้
ทุกคนเท่าเทียมกัน เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุข มีความรู้ ความสามารถ และ
ทักษะในการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

สุภาภรณ์ พงศ์พานิช (2544, หน้า 19) ได้กล่าวว่า คุณภาพการศึกษา เป็นการทำให้
ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม พึงพอใจในผลผลิต นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด เพราะ
การศึกษาทำให้คนสมบูรณ์ ทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2537, หน้า 9) ให้ความหมายของคุณภาพว่า เป็นคุณค่า
ของความเป็นเลิศ ระดับของคุณภาพ หรือระดับของความเป็นเลิศ ซึ่งอาจหมายถึง คุณสมบัติหรือ
คุณลักษณะของวัตถุหรือบุคคลที่ทำให้แตกต่างไปจากวัตถุอื่นหรือบุคคลอื่น

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2549, หน้า 14) ได้ให้ความหมายว่า
คุณภาพหมายถึง มาตรฐาน (Standard) ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของแต่ละสังคม และให้
ความหมายในทางการศึกษาว่าคุณภาพการศึกษา หมายถึง การศึกษาที่มีองค์ประกอบสาม
ประการ คือ 1) วัตถุประสงค์และเนื้อหาในหลักสูตรสอดคล้องกับความต้องการของรัฐเหมาะสมกับ
สภาพสังคม และเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต 2) มีมาตรการ กระบวนการดำเนินงานในการ
ติดตามผลที่นำไปสู่วัตถุประสงค์ที่วางไว้ และ 3) ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณลักษณะที่
ต้องการครบถ้วน

จะเห็นได้ว่า การพัฒนาคุณภาพของการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมแล้วจะมุ่งเน้นที่
ผู้เรียน โดยการจัดการศึกษา จะต้องดำเนินการเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์
ตามมาตรฐานที่กำหนด หรือตามที่ต้องการ ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของจัดการศึกษา ซึ่ง
ในส่วนของคุณลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์นั้น ได้มีนักวิชาการและสถาบันต่างๆ การกำหนดไว้
ดังนี้

วัลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา และคณะ (2542, หน้า 12) ได้แบ่งคุณลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์ของนักเรียน ออกเป็นคุณลักษณะในด้านความคิด จิตใจ และคุณลักษณะการปฏิบัติงานต่างๆ ในสภาพที่เป็นจริง คุณลักษณะของคนเป็นองค์ประกอบรวมที่ไม่สามารถแยกส่วนออกจากกันได้ สำหรับคุณลักษณะที่สำคัญ คือ บุคลิกภาพ ความสัมพันธ์กับสังคม และการปฏิบัติ

ศิริพร เหมือนเงิน (2542, หน้า 28) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนไว้ว่า ควรจะเป็นผู้ที่มีความอดทน พร้อมที่จะสู้งานและแก้ปัญหาต่างๆ อย่างไม่ย่อท้อ มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าคิด กล้าแสดงออก มีความเป็นผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี สามารถปรับตัวเข้ากับคนอื่นๆ ได้ มีความจริงใจ มีบุคลิกภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นคนที่มีเหตุผล ใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นผู้ศึกษาหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อความก้าวหน้าในการประกอบอาชีพ มีความมั่นคงในอารมณ์ มีสติรอบคอบในการทำงาน สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี มีความรู้ความสามารถในการติดต่อสื่อสาร เข้ากับผู้อื่นได้ดี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ (2547, หน้า 2) กำหนดมาตรฐานด้านผู้เรียนที่พึงประสงค์ไว้ในมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่า นักเรียนต้องสามารถพัฒนาตนเองได้ตามศักยภาพ และสามารถปรับตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (2547, หน้า 27-42) ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียนเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
2. เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์
3. ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร
4. ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
5. ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
6. ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
7. ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ และลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

บวร เทศารินทร์ (2548) กล่าวถึง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนไทยในฐานะพลเมืองและพลโลกว่าจะต้องประกอบด้วยเบญจคุณ หรือ คุณ 5 ประการ ได้แก่

1. คุณลักษณะ มีรูปลักษณ์ (สุขภาพ บุคลิกภาพ) กิจลักษณ์ (พฤติกรรม ทักษะความสามารถ) ดี
2. คุณค่า มีประสบการณ์จากการเรียนรู้ สัมพันธ์เชื่อมโยงกับการพัฒนาชีวิต
3. คุณประโยชน์ มีชีวิตที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม ร่วมสร้างและให้สิ่งดีแก่สังคม
4. คุณภาพ มีชีวิตที่รุ่มเย็นเป็นสุข พอกอยู่พอกิน เป็นสมาชิกครอบครัว พลเมืองและพลโลกที่ดี
5. คุณธรรม มีความดี เข้าถึงความงามและความจริง ดำเนินชีวิตโดยกายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต

โดยเบญจคุณทั้ง 5 ประการดังกล่าว สามารถเกิดขึ้นได้ด้วยการจัดการเรียนรู้ของคุณ และวิธีเรียน เพื่อสร้างผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์

จากทัศนะของนักวิชาการและสถาบันต่างๆ ที่ได้ให้ไว้เกี่ยวกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน กล่าวได้ว่า คุณลักษณะของผู้เรียน เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของผู้เรียนที่สถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะต่างๆ ให้เป็นที่พึงประสงค์ ตามความต้องการของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

จากข้อความข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาในรูปแบบระบบโรงเรียน ซึ่งมีตั้งแต่ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ โดยมุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด

การบริหารคุณภาพ

1. ความหมายของการบริหารคุณภาพทั้งองค์การ

TQM (Total Quality Management) หรือ TQM ซึ่งมีผู้แปลเป็นไทยมีชื่อเรียกแตกต่างกันมากมาย ได้แก่ การบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ การบริหารคุณภาพโดยรวม การบริหารคุณภาพโดยองค์รวม การบริหารคุณภาพที่ทุกคนมีส่วนร่วม การบริหารคุณภาพทั้งองค์การ เป็นต้น

หลักการบริหารแบบ TQM ของสหรัฐอเมริกาจะมีลักษณะคล้ายกับ TQC (Total Quality Control) ของไฟเกนบาม (Feigenbaum) และ CWQC (Company – Wide Quality Control) หรือ TQC แบบญี่ปุ่น (วิฑูรย์ สิมะโชคดี, 2541, หน้า 48-49) โดยรวบรวมคำนิยามความหมายของคำว่า TQM ไว้ดังนี้

Tobin กล่าวว่า TQM คือ ความพยายามร่วมกันทั้งหมดเพื่อให้ได้มาซึ่งความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องในทุกรูปแบบของวัฒนธรรมองค์กร

Wikinson and Witcher กล่าวว่า TQM คือ

- Total (ทั้งหมดทุกคน/เบ็ดเสร็จ) ทุกคนที่เกี่ยวข้องในองค์กร
- Quality (คุณภาพ) การทำให้ตรงตามความต้องการของลูกค้าอย่างแท้จริง
- Management (ฝ่ายบริหาร) ผู้บริหารระดับสูงยึดมั่นผูกพันอย่างจริงจัง

Feigenbaum กล่าวว่า TQM คือ การควบคุมคุณภาพทั้งองค์การ

คำนิยามของ TQM ตามมาตรฐาน ISO/CD 8402-1 TQM คือ แนวทางในการบริหารขององค์กรที่มุ่งเน้นเรื่องคุณภาพ โดยสมาชิกทุกคนขององค์กรมีส่วนร่วมและมุ่งหมายผลกำไรในระยะยาวด้วยการสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า รวมทั้งการสร้างผลประโยชน์แก่หมู่สมาชิกขององค์กรและสังคม

Logothetis (1992, p. 3) นิยามว่าการจัดการคุณภาพทั้งองค์การ เป็นวัฒนธรรมสิ่งที่อยู่ในวัฒนธรรมนี้ คือ ความผูกพันทั้งหมดต่อคุณภาพและทัศนคติที่แสดงออกมา โดยการมีส่วนร่วมของพนักงานในกระบวนการปรับปรุงสินค้าและบริการอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นนวัตกรรมใหม่

Bank (1992, p. 3) อธิบายว่า การจัดการคุณภาพทั้งองค์การ เป็นปรัชญารากฐานของธุรกิจที่มีพื้นฐานมาจากความพึงพอใจของลูกค้า กระบวนการของธุรกิจทุกอย่างเริ่มต้นที่ลูกค้า เพราะความจริงนั้นถ้าหากไม่เริ่มที่ลูกค้า ลูกค้าก็จะทำให้ธุรกิจมีอุปสรรคจนต้องสิ้นสุดลง การจัดการคุณภาพจึงเป็นเรื่องการออกแบบองค์การให้ลูกค้าพอใจ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 2 ส่วน คือ ส่วนแรกออกแบบสินค้าหรือบริการอย่างประณีต ส่วนที่สอง ทำให้แน่ใจได้ว่าระบบต่างๆ สามารถทำตามนั้นได้

Sashkin and Kiser (1993, p. 3) กล่าวว่า การจัดการคุณภาพทั้งองค์การ หมายถึง การที่วัฒนธรรมองค์การถูกกำหนดโดยความพึงพอใจของลูกค้าและสนับสนุนให้เกิดการบรรลุความพึงพอใจอย่างสม่ำเสมอ โดยวิธีผสมผสานเครื่องมือ เทคนิคและการฝึกอบรมเข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นระบบการปรับปรุงกระบวนการขององค์การอย่างต่อเนื่อง จนเป็นผลให้สินค้าและบริการมีคุณภาพ

Bounds (1994, p. 16) ได้ให้ความหมายว่า

Total มีความหมายว่า สมาชิกขององค์การทุกคน ทุกฝ่าย และทุกระดับขององค์การต่างก็มุ่งไปที่คุณภาพ

Quality หมายถึง ความเป็นเลิศ (Excellence) ในทุกแง่มุมขององค์การ

Management หมายถึง การมุ่งสู่คุณภาพเป็นผลมาจากกระบวนการบริหารคุณภาพซึ่งเริ่มต้นจากกระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ และครอบคลุมไปถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ กระบวนการผลิต การตลาด การบริหารการเงิน และอื่นๆ และบอกถึงคุณภาพ 3 ด้าน คือ

1. คุณภาพการออกแบบ/ออกแบบใหม่ (Quality of Design/Redesign) การออกแบบผลิตภัณฑ์ต้องทำให้แน่ใจว่าสอดคล้องกับความต้องการ และความจำเป็นของลูกค้า
2. คุณภาพของความสอดคล้อง (Quality of Conformance) ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นมา นั้นต้องสอดคล้องหรือเป็นไปตามแบบ
3. คุณภาพของการใช้งาน (Quality of Performance) ผลิตภัณฑ์ที่ลูกค้านำไปใช้ต้องมี ความคงทนตลอดอายุการใช้งานของผลิตภัณฑ์ แชมโปซ์ (Champoux, 1999, p. 24) อธิบายว่า การจัดการคุณภาพ เป็นปรัชญาและระบบการจัดการคุณภาพ รวมไปถึงเครื่องมือและเทคนิคต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่ารากของการจัดการคุณภาพจะเกิดขึ้นในโรงงานแต่ก็เป็นระบบการ จัดการที่สามารถนำไปปรับปรุกับองค์การได้ทุกประเภท และสามารถประยุกต์ใช้กับกระบวนการ ภายในองค์การ หรือกลุ่มได้

Mathis and Jackson (1999, p. 77) นิยามว่า การจัดการคุณภาพ ทั้งองค์การเป็น กระบวนการจัดการที่ครอบคลุม ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงกิจกรรมองค์การอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่ม คุณภาพของสินค้าและบริการ

Liston (1999, pp. 121-123) ได้นิยามและรวบรวมปราชญ์ด้าน TQM ไว้ว่า Total Quality Management (TQM) คือ พื้นฐานคุณภาพของผลผลิตและการบริการที่ลูกค้าพอใจและ กล่าวถึง เฟรดริค (Frederick Taylor) เป็นคนแรกที่คิดทฤษฎีการจัดการทางวิทยาศาสตร์ สิ่งสำคัญ คือเริ่มจากการตรวจผลผลิต และจุดสุดท้าย คือ การทดสอบวิธีการทำงาน และมองการทดสอบ เหมือนกับการรับรองคุณภาพ เรดฟอร์ด (Redford) เป็นผู้คิดการตรวจสอบการประกันคุณภาพใน การทดสอบผลผลิตสำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษา ก่อนที่จะจบการศึกษา มีการทดสอบจาก การเรียนในหลักสูตรและการบริการให้กับนักศึกษาวิธีการจัดการทางวิทยาศาสตร์ของ Taylor และ Redford การตรวจการควบคุมคุณภาพความก้าวหน้า โดย Shewhart ปี 1920 ร่วมกับ Deming, Edward, Juran และ Romig ได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับ TQM ที่เน้นการทำงานเป็นทีม ประกอบด้วย 10 ขั้นตอน ดังนี้

1. การสร้างความตระหนักในความต้องการและโอกาสเพื่อปรับปรุงคุณภาพ
2. การกำหนดเป้าหมายการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง

3. การจัดตั้งองค์กรเพื่อส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาคุณภาพงาน โดยการกำหนดทีมงาน และ การจัดสรรทรัพยากรสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ

4. การให้ทุกคนได้รับการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน

5. ดำเนินกิจกรรมที่จะนำสู่การแก้ปัญหาในการทำงาน

6. รายงานผลการปฏิบัติงาน

7. รับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย

8. นำผลงานเผยแพร่

9. บันทึกผลการปฏิบัติงาน

10. ร่วมมือพัฒนาระบบการทำงานปกติของหน่วยงานในแต่ละปี และกระบวนการทำงานเพื่อให้การทำงานของทุกฝ่ายได้รับการพัฒนาเป็นไปด้วยความราบรื่น

Sallis (2002, p. 23) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ 4 ประการของ TQM

1. ผลผลิตและการบริการที่ดีมีคุณภาพ
2. มีวิธีการตอบสนองความต้องการของลูกค้า
3. มีความยืดหยุ่น และปรับตามความต้องการของลูกค้า
4. มีการปรับปรุงคุณภาพ และขจัดสิ่งที่ไม่ต้องการในการทำงาน

องค์ประกอบที่สำคัญของ TQM

1. ความพึงพอใจของลูกค้า
2. ให้ความสำคัญทั้งลูกค้าภายนอก และลูกค้าภายใน
3. การวัดที่ถูกต้อง คือ สิ่งสำคัญของการปฏิบัติงาน
4. การปรับปรุงอย่างต่อเนื่องของผลผลิตและการบริการ
5. ความสัมพันธ์เป็นพื้นฐานของทีมงาน

Taguchi พัฒนาแนวความคิดเรื่อง “คุณภาพของการออกแบบ” (Effective of Design) คือ คุณภาพต้องเริ่มตั้งแต่การออกแบบ วิธีการของทาคุชิ จะให้ความสำคัญกับการพิจารณาถึงต้นทุนค่าใช้จ่ายเมื่อสินค้าหรือบริการไม่ได้คุณภาพตามที่กำหนดไว้ (จิฑูรย์ สิมะโชคดี, 2541, หน้า 28)

เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ (2545, หน้า 16) ได้สรุปความหมายการจัดการคุณภาพว่า เป็นปรัชญาและแนวทางในการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งครอบคลุมทั่วทั้งองค์การ โดยมุ่งเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์การ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า และมุ่งทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจ โดยการใช้เทคนิคและเครื่องมือในการจัดการคุณภาพต่างๆ

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2543, หน้า 131) กล่าวว่า

TQM คือ กระบวนการเรียนรู้ เป็นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มีจุดเริ่มต้น แต่ไม่มีจุดสิ้นสุด คือ จะมีแต่ต้องทำกันอย่างต่อเนื่องตลอดไปเพื่อให้ดีขึ้นๆ ตลอดเวลา

TQM คือ Total Quality Management ที่เรียกกันว่าการบริหารคุณภาพโดยรวม หรือการบริหารคุณภาพที่ทุกคนมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สุด คือ การปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement) เป็นแนวทางในการบริหารองค์กรที่มุ่งเน้นเรื่องคุณภาพโดยสมาชิกทุกคนขององค์กรมีส่วนร่วม และมุ่งหมายผลกำไรในระยะยาวด้วยการสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้า รวมทั้งการสร้างผลประโยชน์แก่หมู่สมาชิกขององค์กรและแก่สังคม

สมศักดิ์ ดลประสิทธิ์ (2539, หน้า 33) ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับ TQM โดยสรุปแล้วอาจกล่าวได้ว่า วัตถุประสงค์ที่สำคัญของ TQM คือ การปรับปรุงการทำงานอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การดำเนินงานในทุกๆ ด้านมีคุณภาพ ผลจากการทำงานที่มีคุณภาพจะได้ผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มีคุณภาพตามความต้องการและความคาดหวังของลูกค้า และสรุปหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การมุ่งให้ความสำคัญกับลูกค้า (Customer Focus)
2. การปรับปรุงกระบวนการทำงาน (Process Improvement)
3. ทุกคนมีส่วนร่วม (Total Involvement)

และสรุปองค์ประกอบหลักของ TQM ประกอบด้วย

1. ภาวะผู้นำ (Leadership)
2. การศึกษาและการฝึกอบรม (Education and Training)
3. โครงสร้างที่สนับสนุน (Supportive Structure)
4. การติดต่อสื่อสาร (Communications)
5. การพิจารณาความชอบ (Reward and Recognition)
6. การใช้กระบวนการทางสถิติ (Statistical Process Control) หรือการวัดผลการปฏิบัติงาน (Measurement)
7. การทำงานเป็นทีม (Team Work)

2. การบริหารคุณภาพทั้งองค์กรของสถานศึกษา

เมื่อก้าวคุณภาพการศึกษา ก็จะหมายถึง คุณสมบัติ หรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนและกระบวนการจัดการศึกษา ซึ่งแสดงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการและความจำเป็นสำหรับผู้เรียนและสังคมปัจจุบัน (สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้, 2547, หน้า

Murgatroyd, Stephen and Morgan (1993, p. 48) ให้ความหมายการบริหารคุณภาพของโรงเรียนไว้ว่าโรงเรียนกับคุณภาพ (Schooling and Quality) ในปัจจุบันคุณภาพที่สัมพันธ์กับโรงเรียน 3 เรื่อง มีดังนี้

1. การประกันคุณภาพ (Quality Assurance)

1.1 มาตรฐานการประกันคุณภาพภายนอกโดยผู้เชี่ยวชาญ

1.2 มาตรฐานการประกันคุณภาพเป็นการนำเสนอการจัดความต้องการหรือความคาดหวัง เป็นความพยายามอย่างหนักในการแข่งขันเพื่อให้บรรลุผลของโรงเรียน

1.3 มาตรฐานการประกันคุณภาพเป็นการประเมินการบรรลุวัตถุประสงค์ของเกณฑ์

1.4 มาตรฐานการประกันคุณภาพเป็นการอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เป็นความต้องการของการดำเนินการประเมินคุณภาพ

1.5 การประกันคุณภาพรวมถึงการตรวจสอบ และการประเมินตามปกติ

2. การสร้างข้อตกลง (Contract Conformance)

2.1 ข้อตกลงที่ดีที่สุดในการเจรจา การเขียนและข้อตกลงของโครงการสร้างก่อนที่จะมีการประเมิน

2.2 ข้อตกลงทั่วไปรวมถึงการดำเนินงานที่ตกลงร่วมกัน

2.3 ความคาดหวังของโครงสร้างที่นำไปสู่ข้อตกลง

2.4 โครงสร้างที่กำหนดขึ้นร่วมกันเป็นข้อตกลง

2.5 โครงสร้างกำหนดเป็นพื้นฐานนำไปสู่การตรวจสอบ

3. คุณภาพของลูกค้า (Customer – Driven Quality)

3.1 ลูกค้าที่นิยมความคาดหวังที่ชัดเจน

3.2 ความคาดหวังของลูกค้าและความต้องการที่แตกต่างกันโดยผู้จัดให้บริการ

Sallis (2002, p. 139) องค์ประกอบเกี่ยวกับคุณภาพในโรงเรียน มี 4 ประการ คือ สิ่งแวดล้อมการศึกษา (The Education Environment)

1. ภาวะผู้นำและกลยุทธ์ (Leadership and Strategies) ได้แก่ การมอบหมายงาน นโยบายคุณภาพ วิเคราะห์องค์การ พันธกิจและแผนกลยุทธ์ ภาวะผู้นำ

2. ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ (Accountability) ได้แก่ ระบบและวิธีการปฏิบัติ ประสิทธิภาพการจัดการ ข้อมูลที่สำคัญ มาตรฐาน ISO 9000 คุณภาพของต้นทุน วัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลง

3. ทีมงาน (Teamwork) ได้แก่ การมอบอำนาจ กลุ่มของการจัดการตนเอง ประโยชน์ของ คุณภาพเครื่องมือ งบประมาณที่ได้รับมอบหมาย การแก้ปัญหา กลยุทธ์การเรียนการสอน

4. ลูกค้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stakeholder and Customers) ได้แก่ การประเมินตนเอง ผู้สังเกตและการประเมิน สำรองความต้องการของลูกค้า การตรวจสอบมาตรฐาน และได้กล่าวอีก ว่า ความจำเป็นของคุณภาพการศึกษามี 4 ด้าน คือ

1. ความจำเป็นในด้านศีลธรรมจรรยา (The Moral Imperative)

ลูกค้าของการบริการการศึกษาไม่ว่าจะเป็นนักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ที่สมควร ได้รับคุณภาพการศึกษาที่ดีที่สุด ผู้บริหารควรให้โอกาสและความสำคัญในการจัดการศึกษาที่ดีที่สุด ที่เป็นคุณภาพโดยรวมให้เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของผู้เรียน

2. ความจำเป็นในด้านเกี่ยวกับอาชีพ (The Professional Imperative)

ลักษณะทางอาชีพควรจัดให้ตรงกับความต้องการของนักเรียน และความจำเป็น มากกว่าความเหมาะสมในหน้าที่หรือปฏิบัติการสอนของคุณ นักการศึกษาที่มีหน้าที่เพิ่มคุณภาพ การศึกษาในหลักสูตร ซึ่งเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและครูที่ทำให้เกิดขึ้นในห้องเรียนและเป็นการ จัดการในโรงเรียนเพื่อให้ได้มาตรฐานสูงขึ้น

3. ความจำเป็นในด้านคู่แข่ง (The Competitive Imperative)

คู่แข่งในโลกของการศึกษา เป็นการเพิ่มคุณภาพในการบริการ และจัดโครงสร้าง หลักสูตร TQM เป็นกระบวนการสำคัญ ที่จะตอบสนองความต้องการแต่ละสถาบันมีกลยุทธ์ที่ แตกต่างกันในการที่ตอบสนองความต้องการของลูกค้า

4. ความจำเป็นซึ่งต้องรายงานหรือสามารถอธิบายได้ (The Accountability Imperative)

โรงเรียนและวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน และความต้องการทางการเมืองใน ความรับผิดชอบโดยส่วนรวมที่แสดงให้เห็นความสำคัญของมาตรฐาน TQM ส่งเสริมความ รับผิดชอบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ในวัตถุประสงค์และการวัดผลที่ได้จากกระบวนการศึกษาและสิ่ง ที่จัดให้คุณภาพที่เพิ่มขึ้นเป็นสิ่งสำคัญและเป็นความสำเร็จในการควบคุมของสถาบันที่จัดให้ตรงกับ ความต้องการ

เทคนิคการพัฒนาคุณภาพ ด้วยเทคนิค TQM ในโรงเรียนมีองค์ประกอบการดำเนินงาน 8 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540)

1. คำสัญญาที่จะกระทำงานด้วยคุณภาพ (Commitment) หมายถึง องค์กร ต้องมุ่งมั่นในการปรับปรุงคุณภาพขององค์กรอย่างจริงจังและให้มีผลยั่งยืน โดยต้องใช้ทรัพยากรที่

มี เช่น งบประมาณ กำลังคน ความทุ่มเทกำลังความสามารถให้เกิดประโยชน์โดยผู้นำองค์กรต้องเป็นผู้กระตุ้น ชี้นำและกระทำตนเป็นตัวอย่างให้ผู้ร่วมงานยอมรับการเปลี่ยนแปลงการทำงานโดยมีคุณภาพเป็นเป้าหมาย

2. ประกาศนโยบายคุณภาพให้ทราบทั่วองค์กร (Awareness) หมายถึง การประกาศชี้แจงนโยบายให้ผู้ร่วมงานทุกระดับทราบ เข้าใจและตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาองค์กรไปสู่เป้าหมายการมีคุณภาพ เพื่อให้ผู้ร่วมงานทุกคนรู้ว่าตนเองจะต้องทำหน้าที่ของตนเอง เช่นใด เพื่อร่วมกับผู้ร่วมงานคนอื่นๆ พัฒนาคุณภาพให้เกิดขึ้นทั่วทั้งองค์กร

3. คุณภาพหรือเป้าหมายขององค์กร (Results) หมายถึง การกำหนดผลที่จะเกิดขึ้นจากความสำเร็จของการทำงาน ซึ่งสามารถวัด หรือแสดงให้เห็นได้

4. การวางระบบงานในองค์กร (Organization) หมายถึง การวางระบบโครงสร้างองค์กร จัดมอบหน้าที่ความรับผิดชอบของผู้ทำงานให้ชัดเจนเพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพ

5. การวางแผนปฏิบัติการ (Planning) หมายถึง การวางแผนปฏิบัติงาน เพื่อให้ผู้ร่วมงานหน้าที่ต่างๆ รับทราบหน้าที่ และงานของตนโดยควรกำหนดกิจกรรมต่างๆ ให้ชัดเจน และต้องระบุระยะเวลาการดำเนินงานของผู้ทำงานไปพร้อมกันด้วย

6. ติดตาม กำกับ ประเมินผล (Accountability) หมายถึง เมื่อผู้ทำงานดำเนินงานตามแผนปฏิบัติการแล้ว คณะทำงานพัฒนาคุณภาพควรติดตามกำกับ และประเมินผลงานเป็นระยะ เพื่อติดตามความก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาที่พบ ช่วยสนับสนุนชี้นำ พร้อมทั้งประเมินงานด้วย

7. การยกย่องและชื่นชมต่อผลการพัฒนาคุณภาพ (Recognition) หมายถึง การที่ผู้นำองค์กรต้องรู้จักการยกย่อง และชื่นชมต่อผลการพัฒนาคุณภาพ เพื่อสร้างขวัญ กำลังใจ และกระตุ้นให้ผู้บังคับบัญชาพัฒนาคุณภาพด้วยความพึงพอใจและเต็มใจ

8. การปรับปรุงระบบการพัฒนาคุณภาพ (Renewal) หมายถึง การปรับปรุงระบบการพัฒนาคุณภาพให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัฒนธรรมองค์กร สภาพแวดล้อม และประสบการณ์ของพนักงานที่ปรับเปลี่ยนไป ซึ่งจะทำให้การพัฒนาระบบคุณภาพกลายเป็น วัฒนธรรมคุณภาพ (Quality Culture) ขององค์กรอันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพที่ยั่งยืน

การนำระบบเทคนิค การพัฒนาคุณภาพแบบ TQM มาใช้ในทางการศึกษานี้เป็นที่สนใจโดยทั่วไป เพราะการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแล้วกระบวนการบริหารโรงเรียนจะมีประสิทธิภาพ ครู นักเรียน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ตระหนักถึงภาระงานตามหน้าที่ของตนในการ

พัฒนางานในหน้าที่ ดังนั้น จะช่วยพัฒนางานในหน้าที่ของตนให้มีคุณภาพเป้าประสงค์ที่จะนำโรงเรียนไปสู่มาตรฐานจึงไม่ยาก

Murgatroyd and Morgan (1994, p. 64) นิยามความหมายของ TQM ในบริบทของการศึกษาว่า เป็นระบบการจัดการขององค์กร ความสัมพันธ์ระหว่าง ลูกค้า – ผู้ที่จัดการศึกษา และการปรับปรุงคุณภาพ 5 ขั้นตอน คือ

1. การจัดองค์กรให้เป็นไปในทางเดียวกัน มอบหมายหน้าที่และวิสัยทัศน์ร่วมกัน
2. ความเข้าใจของลูกค้าและกระบวนการของคุณภาพและกลยุทธ์
3. รูปแบบองค์กรต้องทำงานเป็นทีม พัฒนาค่าที่มุ่งงานและการเปลี่ยนแปลงการจัดการที่มุ่งงานอย่างเป็นระบบเป็นพื้นฐานกิจกรรมขององค์กร
4. มีเป้าหมายเฉพาะขององค์กรในการเพิ่มผลผลิต
5. ระบบการจัดการในองค์กรเกิดจากการใช้เครื่องมือในการวัดและผลย้อนกลับ (Feedback)

วิธีการที่จะทำให้ TQM ประสบผลสำเร็จ 5 ปัจจัย คือ วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ เป้าหมายอันสูงสุด ทีมและเครื่องมือในการจัดการและมีองค์ประกอบ 3 ด้านที่สำคัญ คือ วัฒนธรรม (Culture) การมอบหมายหน้าที่ (Commitment) และการติดต่อสื่อสาร (Communication) จากการสรุปของ Richard Freeman (1997, pp. 159-165 cited in Sallis, 2002)

3. รูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ความหมายของการประกันคุณภาพ (Quality Assurance)

Sallis (2002, p. 17) นิยามว่า การประกันคุณภาพ คือ การออกแบบคุณภาพมุ่งสู่กระบวนการความตระหนัก และความมั่นใจในผลผลิต

Murgatroyd and Morgan (1994, p. 45) นิยามว่า การประกันคุณภาพ คือ การกำหนดมาตรฐาน วิธีการที่เหมาะสมและความต้องการคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ และการติดตามกระบวนการการตรวจสอบอย่างละเอียด หรือเป็นการประเมินการปฏิบัติงานจากมาตรฐานที่กำหนด

Townsend (1997, p. 100 cited in Sallis, 2002) นิยามว่า การประกันคุณภาพเป็นองค์ประกอบของแผนและระบบของการกระทำที่น่าเชื่อถือ ของผลผลิตและบริการที่ดีให้ความสนใจตามที่ลูกค้าต้องการ เป็นการประเมินกิจกรรม การตรวจสอบคุณภาพและการทบทวนคุณภาพ

Hoy, Baync-Jardinc and Wood (2000, p. 11) นิยามการประกันคุณภาพไว้ 3 ประการ คือ

1. เป็นข้อกำหนดมาตรฐานโดยผู้เชี่ยวชาญ
2. มาตรฐานคุณภาพการจัดการของการสร้างข้อตกลง ของความจำเป็นในการจัดหาคุณภาพความคาดหวังและความต้องการของลูกค้า

Doherty (1994, pp. 11-12) นิยามว่า การประกันคุณภาพเป็นพื้นฐานของระบบที่มองไปข้างหน้า (Feedforward) ความมั่นใจในความผิดพลาด ความเป็นไปได้ของระยะทางในการศึกษา การประกันคุณภาพ หมายถึง จุดมุ่งหมาย เนื้อหา วิธีการ ระดับของมาตรฐานหรือเกณฑ์การวัด โปรแกรมและหลักสูตร และได้เสนอระบบการประกันคุณภาพ 3 ระบบ คือ

1. ระบบคุณภาพ BS 5750
2. ระบบการจัดการคุณภาพโดยรวม (TQM)
3. ระบบการออกแบบของสถาบัน

สมคิด พรหมจ้อย และสุพักตร์ พิบูลย์ (2544, หน้า 1 อ้างอิงใน เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ, 2545) ได้ให้ความหมายว่าการประกันคุณภาพ เป็นระบบในการควบคุม ตรวจสอบและตัดสินคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ในระบบประกันคุณภาพจะมีการกำหนดเกณฑ์หรือเงื่อนไขแห่งคุณภาพมีการควบคุมให้เกิดการปฏิบัติตามเกณฑ์ มีการตรวจสอบมาตรฐานการปฏิบัติ และมีการตัดสินว่างานหรือกิจกรรมบรรลุตามเกณฑ์หรือไม่

จากการที่ได้ศึกษาความหมายของคำสรุปได้ว่า การประกันคุณภาพ เป็นการกำหนดความแน่นอนของมาตรฐาน วิธีการที่เหมาะสม และคุณภาพความต้องการโดยผู้เชี่ยวชาญ ติดตามวิธีการของการตรวจสอบหรือประเมินการตรวจสอบการประเมินค่าของมาตรฐาน เกณฑ์การประกันคุณภาพเป็นการประกาศหรือโฆษณามาตรฐานการบริการคุณภาพที่ผ่านการตรวจสอบและการประเมินตามมาตรฐานสากล

หลักพื้นฐานของ TQM เน้นความสำคัญเหมือนกับการประกันคุณภาพ มีรูปแบบที่เริ่มจากการตลาด องค์กรที่บ่งบอกถึงการตลาดของผลผลิตและการบริการหรือทักษะความชำนาญของพนักงาน รูปแบบองค์ประกอบของโครงสร้างและการตรวจสอบก่อนเริ่มการพัฒนางานส่วนทางด้านการศึกษา วัดได้จากการที่เด็กออกกลางคัน (Drop-out) การผ่านเกณฑ์ของแต่ละหลักสูตร และหลักการของ TQM เน้นที่การปรับปรุงคุณภาพของพนักงานมากกว่าผลย้อนกลับ (Feedback) เป็นการวัดที่กระบวนการ (Process) และแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการประกันคุณภาพ (Quality

Assurance) กับการจัดการคุณภาพทั้งองค์กร TQM (Freeman, 1993, pp. 164-165 cited in Sallis, 2002) ไว้ดังนี้

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบการจัดการคุณภาพทั้งองค์กร (TQM) กับการประกันคุณภาพ (QA)

การจัดการคุณภาพทั้งองค์กร (TQM)	การประกันคุณภาพ (QA)
- รวมทุกสิ่งในองค์กร	- ระบบการจัดการที่สมบูรณ์
- พนักงานมีอิสระในการแก้ปัญหา	- ให้ความชัดเจนในแนวทาง
- ส่งเสริมการริเริ่มของพนักงาน	- การควบคุมและการเรียนรู้จุดแข็งขององค์กร
- เป้าหมาย ต้นทุนลดลง	- ให้การควบคุมจากลูกค้า
- ปรับปรุงมาตรฐานอย่างต่อเนื่อง	- ง่ายต่อการเข้าใจ
- ประยุกต์ใช้ขั้นของกระบวนการ	- กลุ่มของมาตรฐาน
- การจัดการจากล่างขึ้นบน	- การจัดการแบบราชการ (มีพิธีรีตอง)
- ศูนย์รวมการวัดได้ในระยะสั้น	- ขัดขวางการคิดริเริ่ม
- ให้ความสำคัญของกลุ่มคน	- ให้ความสำคัญที่กระดาษ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

พะยอมศรี วรณวนารักษ์ (2543) ได้ศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือการพัฒนาด้านความเชื่อ ความคิด และพฤติกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในการทำงานของบุคลากร การสำรวจความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน เมื่อนำข้อมูลประกอบการกำหนดมาตรฐานการศึกษา การเตรียมความพร้อมของบุคลากร งบประมาณ และวัสดุอุปกรณ์ เพื่อพัฒนาระบบสารสนเทศ การนำข้อมูลสารสนเทศมากำหนดเกณฑ์ระดับคุณภาพของสถานศึกษา การทำรายงานสรุปผลการดำเนินงาน การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากร และของโรงเรียน การจัดทำหลักสูตรเพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น การวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ตามสภาพจริง การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีเจตคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพการศึกษา และการแสดงความคิดเห็นของชุมชนต่อการจัดการเรียนการสอน และปัญหารุนแรงคือ บุคลากรขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดทำข้อมูลสารสนเทศให้เป็น

ระบบ การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน การจัดทำธรรมนูญโรงเรียน และการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เอกสารและสื่อด้านการประกันคุณภาพการศึกษาไม่เพียงพอและไม่ชัดเจน และชุมชนไม่มีศักยภาพที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

ทำเนียบ มหาพรหม (2543) ได้ศึกษาการติดตามการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี พบว่า

1. โรงเรียนได้ปฏิบัติตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวม ทั้ง 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง เรียงตามลำดับ คือ ด้านกระบวนการ ด้านปัจจัย และด้านผลผลิต
2. การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษามีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน เรียงตามลำดับ คือ ด้านการบริหารและการจัดการ ด้านหลักสูตรและการสอน ด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม และด้านบุคลากร
3. เพื่อให้การปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษาดีขึ้นควรดำเนินการดังนี้

3.1 อาจารย์จะต้องตระหนักในบทบาทหน้าที่และการปฏิบัติงานให้ดีมีคุณภาพและประสิทธิภาพ

3.2 ผู้บริหารควรจัดกิจกรรมที่ให้บุคลากรในโรงเรียนมีความรักสามัคคีกัน รักในเกียรติ และศักดิ์ศรีของความเป็นอาจารย์ มีจิตใจมุ่งมั่นในการพัฒนาองค์กรร่วมกัน

3.3 โรงเรียนจัดฝึกอบรมสัมมนาและประชุมชี้แจงเกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา

3.4 โรงเรียนกำหนดและประกาศคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนให้นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนได้ทราบและร่วมกันปฏิบัติตามอย่างจริงจัง

3.5 โรงเรียนจัดประชุมวางแผนงานการปฏิบัติงานตามมาตรฐานการประกันคุณภาพการศึกษา

รัตนา เอี่ยมสุวรรณ (2543, หน้า 125) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า

1. ข้าราชการครูโดยส่วนรวม และผู้ช่วยฝ่ายวิชาการเห็นว่า มีการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า 3 ด้าน อยู่ในระดับมาก คือ การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษาและการเตรียมการ และการนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ และ 3 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพของสถานศึกษา ด้านการพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐาน และด้านการเตรียม

รับการประเมินจากองค์กรภายนอก แต่ผู้บริหารและครูอาจารย์เห็นว่า มีการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษา โดยส่วนรวมและเป็นรายด้าน 3 ด้านอยู่ในระดับมาก และที่เหลืออีก 3 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการศึกษาและเตรียมการ ด้านการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านการทำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ ยกเว้นผู้บริหารเห็นว่า มีการปฏิบัติงานด้านการเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอกอยู่ในระดับมาก

2. ข้าราชการครูที่มีสถานภาพต่างกัน เห็นว่ามีการปฏิบัติงานการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน โดยภาพรวมและเป็นรายด้าน 4 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ด้านการศึกษาและการเตรียมการ ด้านการวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา ด้านการนำแผนการประกันคุณภาพการศึกษาไปใช้ และด้านการเตรียมรับการประเมินจากองค์กรภายนอก โดยผู้บริหารเห็นว่า มีการปฏิบัติมากกว่าผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและครูอาจารย์

วิชัย บำรุงศรี (2544) ได้ศึกษาการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541 ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรีตามมาตรฐานโรงเรียน พ.ศ. 2541 ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนนทบุรี จำนวน 145 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ

ผลการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียน ทั้ง 3 ด้าน มีการปฏิบัติสูงสุด คือ (ก) ด้านมาตรฐานคุณภาพนักเรียน ให้นักเรียนฝึกพูดในสถานการณ์ต่างๆ ฝึกคิดเลขเร็วทุกวัน จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่าน จัดกิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีคณะกรรมการและสภานักเรียน บริการอาหารกลางวันและอาหารเสริม (ข) ด้านมาตรฐานการเรียนการสอน ครูวิเคราะห์หลักสูตรก่อนทำแผนการเรียนรู้ ครูใช้สื่อที่ทันสมัยและหลากหลาย มีการประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร มีการสอนซ่อมเสริมและสอนเสริมอย่างสม่ำเสมอ (ค) ด้านมาตรฐานการบริหารโรงเรียน มีการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน มีวิธีการพัฒนาบุคลากรและให้บุคลากรพัฒนาตนเองหลายวิธี ใช้กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ในการประสานความร่วมมือกับฝ่ายต่างๆ เพื่อพัฒนาโรงเรียน มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรหลายวิธี ปัญหาในการดำเนินการทั้ง 3 ด้าน พบว่า นักเรียนขาดประสบการณ์การใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัย

ครูบางส่วนยังสอนโดยไม่ใช้แผน ขาดบุคลากรที่ตรงตามความต้องการและขาดงบประมาณในการดำเนินการ

สุคนธ์ สากลวารีย์ (2544) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารโรงเรียนและครู หัวหน้ากลุ่มประสบการณ์ จำนวน 288 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามตรวจสอบรายการที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ

ผลการวิจัย พบว่า สภาพการดำเนินการ พบว่า (1) การกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนใช้วิธีการประชุมครูก่อนลงมือปฏิบัติงาน รองลงมาคือ มีการวัดผลการเรียนตามสภาพจริงและต่ำสุด คือ บุคลากรมิได้ทำงานเท่าที่โรงเรียนกำหนดให้เท่านั้น (2) การจัดทำธรรมนูญโรงเรียนโรงเรียนมีข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประวัติของโรงเรียน รองลงมาคือ การให้ความร่วมมือของผู้ปกครอง ชุมชน และต่ำสุดคือ องค์กรส่วนท้องถิ่นให้การสนับสนุนในด้านหลักสูตรการเรียนการสอน (3) การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนวางแผนด้านอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม รองลงมาคือ ผู้บริหารมีส่วนเกี่ยวข้องในการวางแผน และต่ำสุดคือ การมีส่วนในการวางแผนของผู้ปกครองและชุมชน ปัญหาการดำเนินการ พบว่า (1) ปัญหาการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน คือ ปัญหาเรื่องบุคลากรขาดการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ (2) ปัญหาการจัดทำธรรมนูญโรงเรียน คือ โรงเรียนขาดข้อมูลสภาพเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้นักเรียน (3) ปัญหาการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา คือ การวางแผนการบริหารการศึกษาในโรงเรียนด้านวิชาการ

ปรีชา บุญสร้าง (2547) ได้ศึกษาการประเมินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนท่าใหญ่วิทยาคม อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักงานบริหารการศึกษาเอกชน เขตพื้นที่การศึกษาสงขลา เขต 2 โดยมีมติในการประเมิน 8 ด้าน ผลการศึกษา พบว่า การประเมินการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนท่าใหญ่วิทยา อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ทั้ง 8 ด้าน คือ (1) ด้านการจัดระบบบริหารและสารสนเทศ (2) ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษา (3) ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา (4) ด้านการดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา (5) ด้านการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา (6) ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษา (7) ด้านการรายงานคุณภาพการศึกษาประจำปี (8) ด้านการผดุงระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ทุกด้านสูงกว่าเกณฑ์ และพบว่า ด้านการพัฒนามาตรฐานการศึกษาทุกคนมีส่วนร่วมในการศึกษาสภาพ

ปัญหาปัจจุบันแล้วนำมากำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจของโรงเรียน และด้านการจัดทำ
แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ได้ดำเนินการโดยผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน
คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้ปกครองร่วมกันแสดงความคิดเห็น โดยมีการกำหนดแผนงาน
โครงการ กิจกรรมให้เป็นมาตรฐานของโรงเรียน